

Конференција «COBISS 2004:

Сарадња библиотека у Региону прилика и могућности», 9-11. новембар 2004, Марибор

Конференција «COBISS 2004: Сарадња библиотека у Региону прилика и могућности» започела је свечаним отварањем, на којем су изложени резултати рада на аутоматизацији библиотека у региону за последњих 20 година. Процес аутоматизације библиотека у бившој Југославији започет је у Марибору 1984. аутоматизацијом позајмице у Универзитетској библиотеци. Програм су направили стручњаци из Рачунарског центра Универзитета у Марибору, који су се касније посветили изради програма за комплетну аутоматизацију библиотечког пословања. Када је у тадашњој Југославији расписан савезни тендер за генералног извођача пројекта Систем научних и технолошких информација Југославије, на њему су победили стручњаци из Рачунарског центра Универзитета у Марибору. Реализацију пројекта финансирала је тадашња Савезна влада СФРЈ. Овај пројекат је обухватио и изградњу јединственог библиотечко-информационог система Југославије. Систем узајамне каталогизације у који су биле укључене националне, универзитетске и научне библиотеке из свих република бивше Југославије успостављен је 1988. и функционисао је до 1992.

По успостављању нових држава на простору бивше Југославије систем узајамне каталогизације наставио је да функционише и да се развија према првобитном пројекту само у Словенији, где данас обухвата преко 250 библиотека. Део рачунарског центра Универзитета у Марибору одвојио се у самосталну установу – Институт информацијских знаности – која и даље развија библиотечко-информациони систем Словеније, развија програмску подршку за његов развој, прати светске стандарде у овој области, организује обуку стручњака, одржава централну базу о библиотечким фондовима и о истраживачима и њиховим резултатима у научним институцијама Словеније и развија међународну сарадњу са земљама региона. Остале републике бивше Југославије кренуле су са изградњом националних система. Македонија, Босна и Херцеговина, Србија и Црна Гора су изградиле аутономне националне системе на програмском пакету COBISS, који су од 10. новембра 2004. повезани у систем COBISS.Net.

Конференција и изложба приређени су у Конгресном центру Хабакук у подножју Похорја, на периферији Марибора. На изложби у холу испред конференцијске сале приказан је историјат система и фазе његовог развоја, као и експонати опреме на којој је систем првобитно успостављен.

“COBISS 2004:

Library cooperation in the Region of Opportunities” November 9-11. 2004, Maribor

The conference “COBISS 2004: Library cooperation in the Region of Opportunities“ began with an opening ceremony, where the results of the activities on library automation in the region for the last twenty years were presented. Library automation in former Yugoslavia started in Maribor in 1984 with automation of lending in the University library in Maribor. The program was developed by professionals from the University of Maribor Computer Centre, who later on developed the program for automation of complete library working processes. When in former Yugoslavia a federal tender for the general contractor for the System of Scientific and Technological Information in Yugoslavia was announced, the group of professionals from the University of Maribor Computer Centre were chosen to undertake the project. The project was financed by the Federal government of SFRY. The shared cataloguing system, which included national, university and research libraries from all republics of the former Yugoslavia was established in 1988 and functioned until 1992.

After the establishment of new states in the region of former Yugoslavia, the shared cataloguing system in the project kept functioning and developing only in Slovenia, and now over 250 libraries are its part. Part of the University of Maribor Computer Centre formed a separate institution - Institute for Scientific Information - which continued to develop library information systems for Slovenia, software for its development, following the world standards in this field, organizes the education of library professionals, keeps the central database on library collections, researchers and their results in scientific institutions of Slovenia and develops the international cooperation with the countries in the region. Other republics of former Yugoslavia started to build their own national systems. Macedonia, Bosnia and Herzegovina, Serbia and Montenegro built their autonomous systems using COBISS software, and from November 10th 2004 they are interconnected in the system COBISS.Net.

The conference and the exhibition were held at the Habakuk Convention Centre below Pohorje Mountain, in the suburb of Maribor. On the exhibition in front of the conference hall the history of the system and the phases of its development were presented, as well as the computer equipment on which it was working at its beginning.

Други дан рада започет је излагањем Сигрид Рајницер, директорке Универзитетске библиотеке у Грацу, која је говорила о сарадњи библиотека и изазовима које пред њих поставља ново окружење уједињене Европе. Госпођа Рајницер је нагласила да су библиотеке институције које су кроз историју увек сарађивале, а данас у време експлозивног развоја информационе и комуникационе технологије ова сарадња је у многоне олакшана. Сарадња библиотека одвија се преко међубiblioteотечке позајмице, конгреса, семинара и радионица за размену искустава, сарадње на изради и уједначавању правила за каталогизацију и класификацију библиотечке грађе, конзорцијума за набавку, на заштити културних добара, приређивању изложби, архивирању електронских извора и успостављању система отвореног приступа електронским документима.

Проширење Европске Уније поставља пред библиотеке у региону задатак да интензивирају сарадњу, с обзиром да део земаља региона већ припада уједињеној Европи, а део тежи приближавању. У процесу успостављања боље комуникације и сарадње међу грађанима региона, библиотеке су незаобилазне институције и њихова улога је веома значајна. Стога све библиотеке региона треба што више да интензивирају међусобну сарадњу на свим пољима на којима постији традиционална сарадња, а посебно на размени искустава у свим областима од значаја за развој и трансформацију библиотека.

Следећи говорник је био професор Јоже Пирјевец из Трста, са излагањем посвећеном разлозима будуће сарадње у Регију могућности, како је на овој конференцији означен овај део Европе. Он је говорио о потреби превазилажења затворености у националне културе, како би се успоставило интелектуално разумевање у оквиру Европе. Као историчар по професији говорио је и о томе да су наднационалне творевине у Европи 20. века пропадале из различитих разлога - Аустроугарска због неравноправности нација, а Југославија због недостатка демократије. Узрок избијања сукоба у вишенационалним срединама је пре свега међусобно непознавање и затвореност у сопствени круг, што треба превазићи бољим интелектуалним разумевањем. Ту он види огроман значај библиотека, које могу помоћи да се народи који деле заједнички животни простор боље упознају. С тим у вези истакао је улогу библиотека и посебно приказао рад Словеначке библиотеке у Трсту, коју све више користе и Италијани.

The second day of the conference started with the presentation by *Sigrid Reinitzer* director of the University library in Graz, who spoke about Inter-Library Co-operation and challenges for regions in the new EU environment. Mrs. Reinitzer emphasized that libraries are institutions that through history always cooperated, and today in the era of the explosive development of ITC technology this cooperation is much easier. Library cooperation is happening in interlibrary loan, the organization of congresses, conferences and workshops for the exchange of experiences, cooperation on development and unification of rules for cataloguing and classification of library materials, establishment of consortia for acquisition, protection of cultural values, preparation of exhibitions, archiving of electronic resources and establishment of the open access to electronic documents.

The expansion of the European Union brings to the libraries in the region the task of intensifying their cooperation, because some of the states in the region are already part of the united Europe, and the rest want to join. In the process of establishment of better communication and cooperation between the citizens of the region, libraries cannot be left out as institutions, and their role is very important. Because of that, all libraries in the region should intensify the mutual cooperation in all fields where it has traditionally existed, and especially in the exchange of experiences in all subjects important for the development and transformation of libraries.

The next speaker was Professor *Joze Pirjevec* from Trieste, who was talking about the reasons for cooperation in the Region of Opportunities, as this part of Europe was referred to in the conference title. He was talking about the necessity to overcome remaining in the bounds of national cultures, in order to establish intellectual understanding inside Europe. As a historian, he talked about the supranational states in Europe of the twentieth century and their dissolution because of different reasons - Austro-Hungarian Empire because of inequality of nations and Yugoslavia because of lack of democracy. The reason for conflict in the multinational environment is above all mutual ignorance and closing into circles, and that should be overcome with better intellectual understanding. There lies the great importance of libraries, which can help nations that share living space to get to know each other better. He emphasized the role of libraries in that context, and presented the activities of the Slovenian Library in Trieste, which has latterly also been used by Italians.

Професор Сергеј Флере са Универзитета у Марибору говорио је о интересу науке за повезивање информационих система. За науку није повољно када се развија у малој и изолованој средини, те је бивша Југославија са више развијених научних центара била погоднија средина за развој науке него што су државе које су настале њеним распадом. Напоменуо је да је библиотечно-информациони систем који је створен као подршка развоју науке крајем осамдесетих надживео земљу за коју је направљен и да би сада могао да представља добру основу за развој комуникација у науци у оквиру региона. Наш регион је сувише мали и сиромашан да би могао да парира онима који доминирају светском науком, али заједничким напором земље региона могу постићи много више него свака појединачно.

Посебно је истакао постојање инструмената за доминацију у светској науци, као што је Институт за научне информације у Филадельфији. Овај институт, преко анализе цитираности часописа и одређивања њиховог импакт фактора у оквиру базе података коју креира, значајно утиче на комуникације у светској науци и на успостављање вредносног система који није увек адекватан ни реалан када су у питању мање земље. Стога је указао на значај повезивања система узајамне каталогизације у оквиру региона и предложио да се у оквиру региона ради на успостављању боље комуникације у науци и афирмацији заједничких научних часописа, као и на изради адекватнијих наукометријских показатеља, који би узимали у обзир и интерес развоја региона.

Волф Раух, члан владе Штајерске регије, говорио је о процесу глобализације који тече и у науци. Истакао је разлику између европског пута коју инсистира на афирмацији културних различитости, креирајући при томе «креативну напетост» и америчког пута уједначавања разлика. Европски пут је опаснији, али пружа и веће шансе за развој, а библиотеке као комуникациони центри у региону на том путу имају велику улогу. У Штајерској се интензивно ради на успостављању боље комуникације у оквиру региона, па су тако на пример сви посланици Штајерског парламента били обавезни да заврше и курсеве словеначког језика. У науци и образовању у Аустрији је у складу са захтевима уједињене Европе у току највећа и најсвеобухватнија реформа од 1840. године и верује се да ће њени резултати бити веома значајни за будући развој у правцу друштва знања.

Professor Sergej Flere from the University of Maribor talked about the importance of connecting information systems for science. It is not good for science to develop in a small and isolated environment, and in that context former Yugoslavia with many developed scientific centres was a better environment for scientific development than the states that were established after its disintegration. He mentioned that the library information system produced to support science development in the eighties outlived the state it was produced for, and that system could now be a good foundation for communication development in science in the region. Our region is too small and poor to compare with those that dominate the world science, but with joint efforts countries in the region can achieve much more than they can separately.

He emphasized the existence of instruments for domination in world science, like Institute for Scientific Information in Philadelphia. This institute through analysis of journal citations and determination of their impact factors in the database it creates, has had a great influence on the communication in world science and on the establishment of the evaluation system which is not always adequate and realistic when small countries are concerned. That is the reason he emphasized the importance of connection of the shared cataloguing system in the region and suggested that in the framework of the region actions should be taken to establish better communication in science and affirmation of common scientific journals and development of more adequate scientometric indicators, which should consider the interest of regional development.

Professor Wolf Rauch, member of the Styrian Provincial government, talked about the globalization process that is present also in science. He emphasized the difference between the European way, insisting on the affirmation of cultural differences which make “creative tension” and the American way of uniforming (“melting pot”). The European way is more dangerous, but it gives more chances for development and libraries as communication centres in the region can have a large role in that way. In Styria, activities on the establishment of better communication in the region are very intensive – for example all delegates of the Styrian Parliament were obliged to attend a course in the Slovenian language. In Austrian science and education the biggest reform from year 1840 is ongoing, in order to follow the demands of united Europe and it is believed that its results will be very important for the future development of the knowledge society.

Европа на релативно малом простору има много развијених различитих култура и до сада није искористила предности које та разноврсност пружа. Пут постепеног упознавања и приближавања ових култура требало би да Европи донесе јединствену у историји човечанства шансу да мирним путем еволуира у друштво знања, најнапредније на свету. Промене које је донела информатизација друштва и развој комуникационих система довеле су до промена на универзитетима, академијама, библиотекама, које су настале на основу писане речи. Уколико се адекватно не поставе проблеми, може нам се десити да се знање изгуби. Проблем идентификације и кодификације научних радова и обезбеђивање да се радови доступни преко интернета не мењају без дозволе аутора не може се препустити институцијама као што је Гугл. Научне библиотеке морају ту улогу преузети на себе и архивирати постојећа знања. Треба створити добро конципиране библиотечке системе и тек онда ће они моћи да пруже праву подршку развоју нашег региона могућности.

Скуп је поздравила и госпођа председница владе Штајерске и пожелела свим учесницима успешан рад.

Трећег дана конференције мр Томаж Сељак, директор ИЗУМ-а, приказао је историјат узајамне каталогизације на овим просторима и промовисао уживо преузимање записа у оквиру COBISS.Net. Присутни учесници су аплаузом поздравили реализацију пројекта конкретне сарадње и размене података у оквиру региона, чиме се са говора о значају сарадње прешло и на њену реализацију.

Можемо закључити да је конференција била веома садржајна и да је показала колико је велика улога Института информацијских знаности из Марибора у развоју библиотечно-информационе делатности у региону. Колики је значај система узајамне каталогизације за Словенију може се видети и на 103. страници из *SIBIS Statistical Indicators Benchmarking the Information Society: SIBIS Pocket Book 2002/03 / Gesellschaft für Kommunikations- und Technologieforschung mbH, Bonn (Germany)*, www.sibis-eu.org, стр. 103, у којој су наведени показатељи степена информатизације друштва у старим и новим чланицама ЕУ, Швајцарској и САД. На преузетом графикону види се да је Словенија на првом месту од свих земаља по индикатору претраживања јавних библиотека преко Интернета, како по свести да је то могуће, тако и по стварном коришћењу. Надамо се да ће будућност показати да је систем узајамне каталогизације на сличан начин допринео информатизацији друштва у Србији.

Europe has many different developed cultures on relatively small area and it did not use the advantages resulting from that differences. Gradual familiarization and bringing closer those cultures should provide Europe with the unique chance in the history of mankind to evolve peacefully to the knowledge society, most advanced in the world. Changes brought by the informatization of society and development of communication systems introduced changes at the universities, academies and libraries, founded on written materials. If the problems are not adequately posed, the knowledge could be lost. The problem of the identification and codification of scientific works and ensuring that works accessible through the internet cannot be changed without the author's permission cannot be left to be solved by institutions such as Google. Scientific libraries must take that role and provide archiving of the existing knowledge. Library systems with clear conception must be established, and only then they can provide the right support to the development of our Region of opportunities.

The President of the Government of Styria gave her regards to the conference and wished all the delegates success in their work.

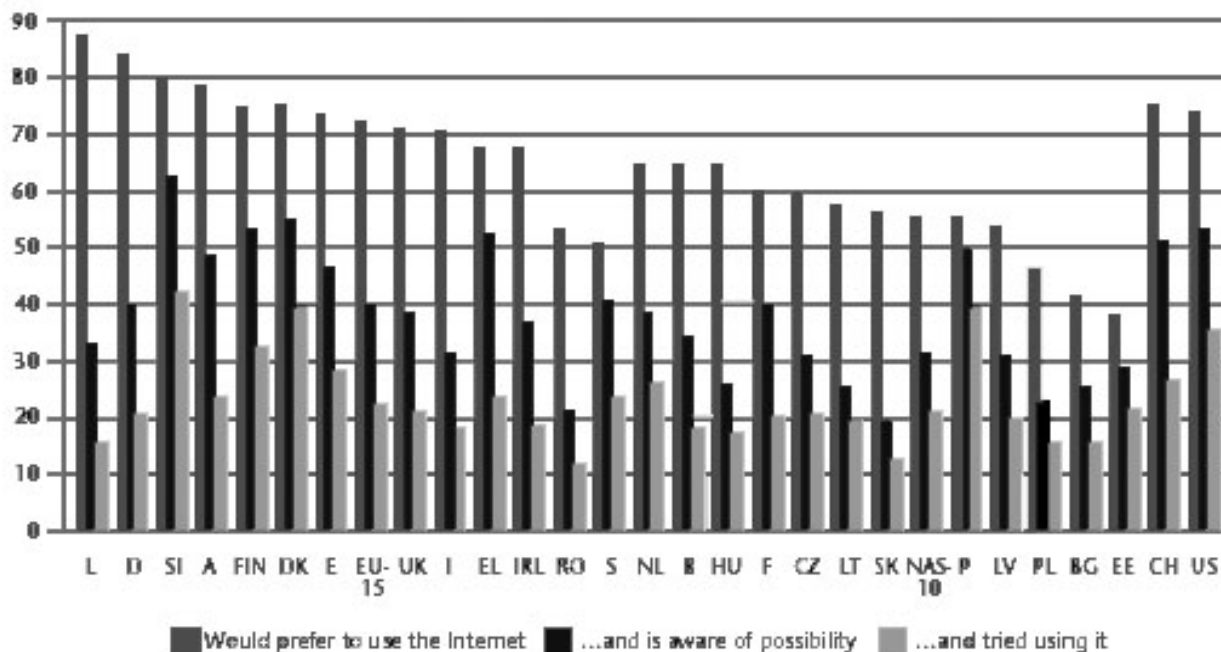
On the third day of the conference Mr. Tomaz Seljak, director of IZUM, presented the history of shared cataloguing system in the region and demonstrated in a lively way the establishment of records interchange in COBISS.Net. Conference participants greeted with applause the realization of the project of concrete cooperation and interchange of records in the region, moving from the subject of its importance to the realization of the cooperation.

We can conclude that the conference was very interesting and demonstrated the important role the Institute of Scientific Information from Maribor has played in the developments in the library and information field in the region. The importance of the shared cataloguing system for Slovenia can be clearly seen on the page 103 of *Gesellschaft für Kommunikations- und Technologieforschung, Bonn (Germany) SIBIS Statistical Indicators Benchmarking the Information Society : SIBIS Pocket Book 2002/03* (www.sibis-eu.org), where the indicators of the level of the informatization of a society in old and new member states of the European Union, Switzerland and the USA are shown. On the following graph it is shown that Slovenia is in the first place of all countries according to the indicator concerning the online research in public libraries catalogues, both in citizens' awareness of that possibility and in actual use. We hope that in the future the shared cataloguing system will help the process of informatization of society in Serbia.

Графикон 1: Претраживање јавних библиотека преко Интернета

Graph 1: Online search in public library catalogues

Searches for books in public libraries (% of regular Internet users)

Др Стела Филипи-Матутиновић
 Универзитетска библиотека «Светозар Марковић»
 Београд

Dr Stela Filipi-Matutinović
 University Library «Svetozar Marković»
 Belgrade

COBISS конференција 2004, Марибор, Словенија: прикази сесија

COBISS CONFERENCE, 2004, Maribor, Slovenia: session reviews

РАЗВОЈ AACR3

DEVELOPMENT OF AACR3

На COBISS конференцији 2004 посебна пажња посвећена је развоју новог издања Англо-америчких правила за каталогизацију AACR3 о којем је посебно говорила Барбара Тилет из Конгресне библиотеке у Вашингтону. Нова верзија треба да омогући поједностављење описа и употребу стандарда за садржај елемената у системима метаподатака. Принципи се темеље на одлукама каталогизатора, међународним правилима за каталогизацију и на концепту FRBR.

At the COBISS conference 2004, one of the subjects of special interest was the development of a new edition of the Anglo-American cataloguing rules AACR3 reported by Barbara Tillett from the Library of Congress in Washington. This new version should enable the simplifying of descriptions and the use of standards for element contents in metadata systems. The principles are based on decisions of cataloguers, international cataloguing rules and the FRBR concept.

Године 1997. одржана је у Торонту међународна конференција под називом International Conference on the Principles and Future Development of AACR на којој се посебна пажња обра-

In 1997, the International Conference on the Principles and Future Development of AACR was held at Toronto and special attention was paid to the principles, availability of content in relation to

тила на принципе, предност садржаја у односу на врсту извора, логичку структуру AACR-а и њихову интернационализацију.

У периоду од 1992. до 1996. IFLA-ина група развила је концептуални модел Функционалних захтева за библиографске записе (наћи, идентификовати, изабрати, прибавити). Основни циљ је да корисници испуне своје потребе везане за каталог тј. да обједине све појавне видове једног документа. Извори информација треба да буду правилно описани и доступни, трошкове треба рационализовати и елиминисати редувантност, треба користити нову терминологију и приступ при избору и представљању метаподатака.

Децембра 2003. године приступило се изради AACR3 што представља апсолутну модернизацију Париских правила из 1961. Нацрт треба да буде финализиран у новембру 2007. после низа регионалних састанака у целом свету.

Правила за каталогизацију морају остати независна од формата у којем се документ обрађује.

Морају важити јединствена правила било да су у питању формати за опис:

1. MARC
 - UNIMARC
 - MARC 21
 - MODS/MADS
2. XML dtd's
3. следећа генерација

или стандарди за метаподатке:

1. Dublin Core
2. MPEG 7
3. VRA
4. EAD
5. ISBD

Развија се и идеја постојања међународних нормативних датотека (Virtual International Authority File – VIAF). IFLA је дала препоруку да се изради нормативна датотека корпоративних имена, што није било најпрактичније. Претпоставка је да ће преко централног сервера бити могуће очувати већину националних нормативних датотека.

Стратешки план

У облику мултинационалног стандарда за садржај AACR мора да обезбеди библиографски опис за све врсте медија, мора бити независан од формата за пренос података, а начин употребе на енглеском говорном подручју мора бити прилагођен за употребу у другим земљама света.

information source, logical structure of AACR and their internationalization.

From 1992 to 1996, an IFLA group was developing a conceptual model of Functional rules for bibliographic records (FRBR). The main aim was the possibility for users who could implement their needs in a catalogue (i.e. in order to join all forms of one document). Information sources could be properly described and available, the expenses could be rationalized and it could use new terminology for choosing and presentation of metadata.

In December 2003, it was decided to create AACR3. It is a complete modernization of the Paris Principles of 1961. That plan will be finalized in November 2007, after a number of regional meetings in the whole world.

The cataloguing rules must stay independent of the format for catalogue description.

The unique rules must be valid for the description formats:

1. MARC
 - UNIMARC
 - MARC 21
 - MODS/MADS
2. XML dtd's
3. next generation

as well as the standards for metadata:

1. Dublin Core
2. MPEG 7
3. VRA
4. EAD
5. ISBD.

An idea exists about international normative data banks (Virtual International Authority File – VIAF). IFLA recommended the creation of the normative data bank for corporate body but that was not the best idea. The central server should maintain most of the national normative data banks.

Strategic plan

The AACR as a multinational standard must contain the bibliographic description for all types of media, it must stay independent of the format for data transfer and it must be applicable for use in the whole world.

AACR омогућава корисницима библиотечких каталога и других система информација да лако нађу и добију информацију која задовољава њихове потребе. Правила се морају развијати тако да испуне задатке савременог глобалног друштва, али њихова основна намена остаје иста. Она се ослањају на основне принципе библиографског описа, али се прилагођавају опису сваке нове врсте садржаја или публикације која се буде појавила.

Циљеви

1. Правила настављају да се базирају на принципима укључујући обраду свих врста носилаца информација.
2. Употребљавају се у целом свету (чак и у Вијетнаму), али се темеље на устаљеној употреби у енглеском језику.
3. Треба да буду једноставна за употребу и тумачење.
4. Неопходно је да се могу користити у on-line или web окружењу.
5. Омогућавају ефикасну библиографску контролу за све врсте носилаца информација (аналогне и дигиталне).
6. Компатибилна су са другим стандардима за опис и претраживање извора информација.
7. Користе се и ван библиотечке средине.

Циљеви стратешког планирања

1. Ново издање 2007. године
 - нови уводи (принципи, функционисање каталога, концепцијске информације)
 - правила садржинске обраде
 - концепт нормативне контроле
 - употреба принципа FRBR
 - поједностављење (редуковање редундантности, већа доследност при обради свих врста садржаја)
2. Односи са јавношћу
3. Web верзија правила доступна путем Internet-а.

Ново издање представља подручје истраживања и подразумева нови начин приступа извору информација који резултира поједностављеном начину каталогизације и лакшем сналажењу крајњег корисника. Нов је и приступ обради збирки и нов приступ подручју јединственог наслова ради обједињавања јединица које имају идентичан наслов. Развој овог пројекта креће се у сарадњи са главним уредником, Томом Делсијем, једном од тројице људи који ће бринути о доследности употребе правила.

The AACR provides the possibility for all users of library catalogues and other information systems to easily find and get the corresponding information. The rules must be developed following the functions of modern global society, but their basic utility is the same. The AACR are based on the elemental principles of the bibliographic description, and they are adapted to all new forms of contents in the future.

Goals

1. The rules are based on the principles incorporating the description of all information.
2. The rules are used in the whole world, but they are based on stable use in English language.
3. The rules must be simple for using and understanding.
4. It is necessary that the rules could be used in on-line or web support environment.
5. The rules provide the effective bibliographic control for all types of data medium (analogue and digital).
6. The rules are compatible with other bibliographic standards for descriptions and searching the sources of information
7. The rules are used outside of the library.

Goals of strategic planning

1. New edition 2007 includes:
 - new introduction (principles, functioning of catalogue, conceptual information)
 - the principles of subject content
 - the concept of normative control
 - the use of FRBR principles
 - simplicity
2. Public relations
3. Web version of the rules available on the Internet.

New edition represents a new approach to the information source. It resulted in simplifying cataloguing and easier orientation for the end user. The access to description of collections is new, like the approach to the uniform title for unification of items with the same title. The development of this project goes in cooperation with editor-in-chief, Tom Delsey, one of three men who take care of consistency in the application of rules.

AACR3 - опис извора и доступност

Садржај:

1. Увод - Основни принципи
2. Део 1 -Опис
3. Део 2 – Избор доступних елемената
4. Део 3 – Облик доступних елемената

Предлог је да Део 1 тј. Опис садржи:

1. Увод у Део 1
 - намене
 - структуре описа
 - организације правила
 - усредсређености на опис
 - употребе основних и додатних правила
 - извора који нису објављени
 - извора који су издати, али се периодично ажурирају
 - могућности.
2. Наставак
 - основна правила за опис
 - уводна правила
 - правила за свако од 8 подручја ISBD-а
 - 1) наслов и подаци о одговорности
 - 2) издање
 - 3) посебни подаци о грађи
 - 4) издавање, штампање итд.
 - 5) материјални опис
 - 6) збирка
 - 7) напомене
 - 8) стандардни бројеви
 - додаци, суплементи
 - репродукције, факсимили
 - аналитичка или обрада на више нивоа
3. Поглавља за документе различите садржине
 - текст
 - музика
 - картографски извори
 - сликовна грађа
 - тродимензионални извори
 - звук
 - покретне слике
 - рачунарски подаци, програмска опрема и интерактивни садржаји
4. Медији и технички опис
 - штампани и графички медији
 - микрографички медији
 - тактилни медији
 - тродимензионални медији
 - аудио медији

AACR3 – source description and access

Content:

5. Introduction – Basic principles
6. Part 1 - Description
7. Part 2 – Choice of access points
8. Part 3 – Description of access points

Part 1 or Description must have:

1. Introduction to Part 1
 - assignation
 - description structure
 - organization of rules
 - description
 - use basic and supplement rules
 - non-published sources
 - published sources with periodical back-up possibilities.
2. Continuation
 - basic description rules
 - introduction rules
 - rules for all of 8 ISBD areas
 - 1) title and statement of responsibility area
 - 2) edition
 - 3) special material data
 - 4) publishing, printing etc.
 - 5) physical description area,
 - 6) collection
 - 7) notes
 - 8) standard numbers
 - additions, supplements
 - reproductions, facsimiles
 - analytical or multilevel description
3. Chapters for all types of documents:
 - text
 - music
 - maps
 - graphic material
 - three-dimensional sources
 - sound
 - moving pictures
 - computer data, software, interactive content
4. Media and technical description
 - printed and graphic medias
 - micrographic media
 - tactile media
 - three-dimensional media
 - audio media

- медији за пројекцију сликовног градива, филм и видео медији
- дигитални медији

5. Начини излагања

- излагање у неколико делова
- интегрисање извора
- израда на основу података из Увода
- базирање на карактеристикама
- више разговора са уредником.

- media for projection of graphic material, movie and video media
- digital media.

5. The methods of publishing:

- publishing in several parts
- integration of sources
- creation based on Introduction
- basing on characteristics
- discussion with editor.

Предлог је да Део 2 садржи:

1. Избор примарних и секундарних елемената
 - избор одреднице за описивану публикацију
 - правило више од три аутора
2. Задаци уредништва
 - прерада поглавља 21 (избор)
 - модернизација терминологије (унос)
 - концепт збирке

Предлог је да се Део 3 састоји од:

1. Облика доступних података
 - садашња поглавља 22-25 укључила би принципе нормативне контроле
 - поглавље 25 (Јединствени наслов) – одреднице за дела и све појавне облике.

AACR3 – план израде

Октобар 2004. – Нацрт 1. дела
Април 2005. – Нацрт 2. дела
Октобар 2005. – Нацрт 3. дела
Април 2006. - Коначна верзија 1. и 2. дела
Октобар 2006. – Коначна верзија 3. дела
Новембар 2006. – Коначна верзија Увода
Децембар 2006. – Коначан текст за издавање
Јун 2007. – Издавање коначне верзије AACR3.

Александра Настић
Универзитетска библиотека «Светозар Марковић»,
Београд

Part 2 will have:

1. Choosing of primary and secondary elements
 - main heading for publication or document
 - more than three authors rule
2. The obligations of the editorial board
 - revision of chapter 21
 - terminology modernization
 - collection concept.

Part 3 will have:

1. The form of availability data
 - chapters 22-25 will include the principles of authority control
 - chapter 25 (uniform title) – the headings for all embodiment of documents.

AACR3 – plan

October 2004. – Project Part 1
April 2005. – Project Part 2
October 2005. – Project Part 3
April 2006. – Final version of Part 1 and 2
October 2006. – Final version of Part 3
November 2006. – Final version of Introduction
December 2006. – Final text for publishing
June 2007. – Publishing of final version of AACR3.

Aleksandra Nastić
University Library «Svetozar Marković»,
Beograd

COBISS конференција 2004: приказ сесије

**НАЦИОНАЛНА КАТАЛОШКА ПРАВИЛА И
АНГЛО-АМЕРИЧКА ПРАВИЛА ЗА
КАТАЛОГИЗАЦИЈУ
У ЧЕШКОЈ РЕПУБЛИЦИ**

COBISS конференција 2004. године, одржана у Марибору од 9 до 11 новембра, једним својим делом била је посвећена каталожким правилима, националним и Англо-америчким (AACR2).

COBISS Conference 2004: session review

**NATIONAL CATALOGUING RULES
AND ANGLO-AMERICAN RULES
IN CZECH REPUBLIC**

The COBISS Conference 2004 was held in Maribor from 9th to 11th November. One of segments of the Conference was dedicated to cataloguing rules, national and Anglo-American (AACR2).

Потреба за доношењем међународних каталожских принципа постаје актуелна почетком двадесетог века. Три деценије после објављивања Катерових Правила за унакрсни каталог (Charls Ami Cutter, Rules for a dictionary catalog, 1876), настају Англо-америчка правила за каталогизацију (1908). Пролазећи кроз више развојних фаза, ова широко распрострањена правила, заснована на Паницијевом каталожском концепту (Anthony Panizzi, The 91 rules for compilation of the catalogue of the British Museum, London, 1841), оствариће снажан утицај на развој каталожке теорије и праксе у земљама енглеског говорног подручја, а у измењеним (адаптираним) издањима и у неким роман-ским, скандинавским и словенским земљама. С друге стране, Пруске инструкције (Instruktionen für alphabetischen Kataloge der preussischen Bibliotheken, 1899) утицаће на каталожку праксу у средњој Европи и у неком земљама источне и јужне Европе.

После Другог светског рата отпочиње интензивнији рад на доношењу јединствених каталожских принципа. Ревидирано издање AACR појављује се 1949. године, следеће издање излази 1967. године. Ревизија AACR2 инкорпорира два сета ревизија (амандмане из 1999. и 2001.) укључујући ревизију верификовану током 2001. и завршену 2002. године. Начињене су значајне промене у поглављима које се односе на картографску грађу (3), електронске ресурсе (9) и континуиране изворе (12). Правила су конципирана тако да имају широку примену у свим типовима библиотека и могу се примењивати у класичним и електронским каталожима.

У том истом периоду на просторима бивше Југославије, национална правила за каталогизацију. Закључци усвојени на Париској конференцији подстакли су реализацију идеје о стварању општег југословенског правилника. Комисија за каталогизацију СДБРЈ донела је 1961. године препоруку да се приступи изради националног каталожског правилника. Овај сложен и одговоран задатак поверен је Еви Верони. Први део правила (ППИАК 1) објављен је 1970. године. Године 1980. објављено је измењено издање опет првог дела. Овај део се бави одредницом и редалицом, у допуњеном делу разрађена је кооперативна одредница. Други део правилника (ППИАК 2) доноси прописе о библиографском опису монографских публикација у складу са одредбама ISBD (M) (1974). Овај други део издат је 1984. године.

Правилник се још увек користи и у Хрватској и у Србији. Он је без проблема пребачен у UNIMARC формат. У Хрватској се данас користи програм за каталогизацију КРОЛИСТ док се у Србији у највећим библиотекама (Народна библи-

A need to make international cataloguing rules became very actual in the beginning of 20th century. Three decades after publishing of Cutter rules (Charles Ami Cutter, Rules for a dictionary catalog, 1876.) the Anglo-American rules were made (1908). Passing through a number of development stages, these were wide spread rules, based on Panizzi (Anthony Panizzi, The 91 rules for compilation of the catalogue of the British Museum, London, 1841) cataloguing concept, and will make a strong impact on the development of the cataloguing theory and practice in English speaking countries and in revision editions in some Roman, Scandinavian and Slavic countries. On the other hand Prussian instructions (Instruktionen für alphabetischen kataloge der preussischen Bibliotheken, 1899) will influence cataloguing practice in Central Europe and in some countries of East and South Europe.

More intensive work to bring unique cataloguing principles begins after 2nd World War. Revision edition of AACR appears in 1949, next edition is from 1967. Revisions of AACR2 incorporate two appendixes of revision (amendments from 1999 and 2001) including revision verified during 2001 and finished in 2002. Very important changes were made in chapters about cartography material (3), e-resources (9) and continuing resources (12). The rules were made that way that is very easy to use them in all types of libraries, and it can be used in classical and e-catalogues.

At the same time, in former Yugoslavia national cataloguing rules were developed. Decisions from the Paris conference induced to carry out an idea of making universal Yugoslav rules. Commission for cataloguing (SDBRJ) recommended in 1961 to begin to make national cataloguing rules. This complex and responsible task was confided to Eva Verona. First part of rules was published in 1970. In 1980 changed edition of the first part was published. This part is about headings, in changed edition was worked out a cooperative heading. Second part of the rules brings regulations about bibliographic description of monographic publication in accord with order of ISBD(M) (1974). This second part was published in 1984.

This rules (PPIAK 1, 2) are still using in Croatia and Serbia. Rules were without any problems converted in to UNIMARC format (UNiversal MACHine-Readable Cataloguing). In Croatia librarians are using CROLIST cataloguing program,

отека Србије - Београд, Библиотека Матице српске - Нови Сад, Универзитетска библиотека "Светозар Марковић" - Београд) и у великом броју мањих библиотека користи COBISS. Узајамна база података COBIB.SR успостављена је почетком 2003. године. Свака библиографска јединица каталогизује се само једном, у складу са националним каталожским принципима (ППИАК 1, 2), одговарајућим ISBD-има, стандардима и правилима за садржинску обраду и у релевантним форматима (UNIMARC, COMARC). За сада ова база има преко 1. 500.000 каталожских записа

За нас је врло интересантно искуство Чешке која је са својих националних правила за каталогизацију прешла на раду према Англо-америчким правилима (AACR2).

Имплементација Англо-америчких каталожских правила, друга ревизија (AACR2) у Чешкој уско је повезана са почетком аутоматизације каталогизације у Чешкој Републици почетком 90-тих година. Први кораци у аутоматизацији касних 80-тих година били су базирани на комбинацији старих Чешких каталожских правила и Чешког формата за размену. После 1989. године, чешки библиотекарски успоставили су нове контакте и сарадњу са колегама из света. Боље су се упознали са међународним библиотечким токовима, и то их је учврстило у идеји да је неопходно да се чешка каталожска правила хармонизују са већ шостојећим модерним правилима. Први покушај је начињен почетком 1990-тих, када је група чешких каталогизатора покушала да створи нова чешка каталожска правила базирана на старим националним правилима и на препорукама ИФЛА. Овај посао је трајао око две године али није довео до опште прихваћених правила. Затим су каталогизатори дошли до закључка да би најбоље решење било да се преузму већ постојећа правила. У одлучивању важну улогу имало је и број постојећих записа у страним базама, као и потреба да правилник садржи правила за каталогизацију нових врста докумената и нормативну базу аутора, што су чешки каталогизатори превидели у изради свог правилника. AACR2 им је био препоручен као комплексан, конзистентан и веома коришћен правилник, са добрим одржавањем. Време је било веома важан фактор за имплементацију AACR2. Решење у вези са стандардима (правила и формат) и њихова имплементација је морала да буде реализована у веома кратком времену, јер су ови стандарди били база за CASLIN (Чешка и Словачка Информациона Мрежа, пројекат финансиран из иностранства) централни каталог. С друге стране, временски фактор је играо важну улогу у вези са машински читљивим каталогом који је до тада урађен, око 80. 000 записа. Обе ове чињенице су подстакле чешке библиотекарске

while in Serbia the biggest libraries (National Library in Belgrade, Library of Matica Srpska in Novi Sad and University Library "Svetozar Markovic" in Belgrade) are using COBISS. Cooperative cataloguing database COBIB.SR was established in the beginning of 2003. Every bibliographic entry is catalogued only one time in accord with national cataloguing principle (PPIAK 1, 2), corresponding ISBD standards and rules for bibliographic description and in relevant formats for machine readable cataloguing (UNIMARC, COMARC). At the moment the database has over a 1.500.000 bibliographic entries.

For us Czech experience is very interesting. They passed from their national rules to Anglo-American rules (AACR2).

The implementation of Anglo-American cataloguing rules, 2nd revision (AACR2) in Czech Republic is related with the beginning of its computerized cataloguing since the early 1990's. First steps in automation in the late 1980's were based on combination of older Czech cataloguing rules and the Czech Exchange Format. After 1989 Czech librarians established new contact and cooperation with colleagues throughout the world. They became acquainted better with the international library environment. They confirmed themselves in the idea that it is necessary to harmonize their cataloguing rules with existing modern rules. The first attempt was made in the beginning of 1990's, when a group of Czech cataloguers tried to create new Czech cataloguing rules based both on the Czech tradition and IFLA recommendations. This work lasted about two years, but didn't give birth to a new, generally accepted code. Afterwards the cataloguers arrived at a conclusion that the best solution would be to take over existing cataloguing rules. Not just a number of existing records in foreign databases played an important role, but also the requirement, that the code should include rules for cataloguing new special types of documents or authority headings, which the cataloguers missed in code. AACR2 were recommended them as a complex, consistent and widespread code, with a good maintenance. Time horizon was an important factor for an implementation of AACR2. The solution about the standards (rules and format) and their implementation had to be completed in a very short time period, because these standards served as a basis of CASLIN (Czech and Slovak Information Network, a project supported by foreign funds) union catalogue. On the other hand, time factor played an important role in connection with machine readable cataloguing done by then, about 80 000 records. Both of aforementioned facts

имплементирају нове стандарде у кратком периоду од две године.

Народна библиотека Чешке Републике (NL CR) је тело које одговорно за каталошку политику у Чешкој. Ово тело је било суочено са тешким задатком, требало је превести све неопходне материјале (AACR2, приручник за AACR2). Трпало је такође одлучити да ли да се AACR2 имплементира без великих промена или да се прилагоди националној каталошкој традицији, да се дефинише ниво каталогизације, да се организују курсеви за библиотеке.

Посао везан за превођење остао је у оквиру Националне библиотеке, остали припремни послови су делимично били подељени међу библиотекама из других већих библиотека, чланови Групе за описну каталогизацију. Ова група је основана 1994 а кандидати су морали да прођу испит који се састојао из познавања AACR2, ISBD и UNIMARC. Група је била одговорна за основно тумачење нових стандарда.

У подручју AACR2 овај задатак се састојао из:

1. Прихватање **МИНИМАЛНОГ НИВОА** података у опису за централни каталог.

Тумачење и усвајање ове врсте података и одредница су том тренутку имале предност.

2. Рад на **ЧЕШКОМ ТУМАЧЕЊУ**

Када се 1993. отпочело са овим послом у Чешкој, постојале су неке разлике између поглавља AACR2 која су се базирала на ISBD, и самог ISBD. Те разлике су анализирание и за тестни период је препоручено да се у случају разлике између AACR2 и ISBD следи ISBD. Касније је ова препорука одбачена. При усвајању AACR2 појавила се још једна потешкоћа. Неки делови правилника били су за чешку праксу неуобичајени тако да их је било тешко усвојити и применити. Чешки библиотекари су размишљали да их избаце из каталошке праксе. На послетку, мишљења каталогизатора "сувише тешко да би их разумели каталогизатори из мањих библиотека" навео је Групу на закључак да ти делови, осим они који се односе на корпоративну одредницу, нису обавезни за минимални ниво записа.

Треба напоменути, да су чешке препоруке у периоду основнога усвајања AACR2 садржале:

а) Генерална препорука у односу на коришћење језика

Било је важно веома прецизно решити коришћење језика не само у квалификаторима и напомена (за то се користи чешки) већ и за јединствене наслове, међународне корпорације итд.

encouraged librarians to implement new standards in a short period of two years.

The NL CR as a body responsible for the cataloguing policy in the Czech Republic was confronted with a difficult task: it had to translate all the necessary materials (AACR2, handbook for AACR2). Also, it had to decide whether to implement AACR2 without major changes or with sweeping changes reflecting national cataloguing tradition, to define a level of cataloguing and to organize trainings for other libraries.

The works connected with translation remained within the scope of the NL CR, other preparative works were partially shared with librarians from other bigger libraries, members of Descriptive Cataloguing Group. This group was established in 1994 (the candidates had to pass an exam from AACR2, ISBD and UNIMARC) and was charged with assignment of basic interpretation of the new standards.

In the area of AACR2 these tasks consist of:

1. Adoption of **MINIMAL LEVEL** of detail in the description for union catalogue.

Interpretations and implementation of these types of statements and headings were then considered preferentially.

2. Work on **CZECH INTERPRETATION**

In 1993 when they started with interpretations of AACR2, there existed some differences between ISBD -based chapters of AACR2 and ISBD. They analyzed them and for the testing period they recommended: in case of difference between AACR2 rule and ISBD recommendations follow the ISBD. Later this decision was abandoned. There was another temptation on the way to AACR2. Some parts of the code were uncommon in their practice and so it was difficult to start with them. Czech librarians considered their elimination from cataloguing practice. At the end the standpoint of cataloguers "too difficult to be understood by cataloguers from smaller libraries", led the group just to the conclusion that with an exception of corporate body names (used as main entry) these types of headings are optional at minimal level records.

In conclusion of the basic period of AACR2 implementation, it consisted of:

а) General recommendation to a language preference

It was important to solve very accurately the language preference not only in qualifiers and notes (they use Czech) but also in uniform titles, international corporate bodies etc.

б) Информације о шемама за транслитерацију (и даље се користе чешке традиционалне шеме)

ц) Табеле са сажетком необавезних додатака у оквиру AACR2 и Чешких препорука

3. ОБУКА КАТАЛОГИЗАТОРА

Како је Чешка Национална библиотека, задужена за каталожку политику у Чешкој републици, то обухвата и обуку библиотекара. На почетку њиховог рада са AACR2, прве радне групе (радна група за каталогизацију, предметну обраду, каталогизацију картографских докумената, каталогизацију некњижне грађе), биле су организоване углавном тако да интерпретирају правила. Организована су два једнонедељна курса на којима су предавачи били из САД и Велике Британије. Приручници са курсева су преведени (уз додатак сто примера) за коришћење у другим библиотекама. Касније су радне групе биле промењене у групе предавача за обуку AACR2/ UNIMARC и AACR2/MARC21, који су били одговорни за предавања каталогизаторима из својих регија. У Чешкој постоје и специјализоване школе за обуку каталогизатора али још увек има пуно библиотекара који долазе у библиотеке из других професија, тако да је број предавања о AACR2 још увек већи од свих других. Има доста библиотека у Чешкој Републици са ограниченим бројем запослених или без професионалних каталогизатора где је знање о AACR2 и даље јако мало тако да су те библиотеке углавном охрабрене да само преузимају записе из других база. С друге стране, има много каталогизатора са великим искуством у раду на AACR2 који долазе из градских, стручних, универзитетских, итд. библиотека и који могу да одржавају професионалну обуку у другим библиотекама.

4. **НАЈТЕЖИ ДЕЛОВИ AACR2** са становишта чешке каталожке праксе су:

а) Корпоративно тело

Правило 21.1B. Корпоративно тело као одредница, и генерално сва правила везана за корпоративно тело.

б) Колекције радова различитих аутора или тела

с) Лимитирано коришћење неких врста одредница

У поређењу са чешком традицијом, у AACR2 су много строжа правила око уношења података у вези са секундарном одговорношћу, (правило 21.30K,1 и 2).

b) Information about transliteration scheme (they maintained their traditional scheme).

c) Table with summary of optional additions within AACR2 and Czech recommendation.

3) TRAINING OF CATALOGUERS

Czech National Library is responsible for cataloguing policy in Czech Republic and the task also implies training of librarians. In the beginning of their work with AACR2, the first working groups (working groups from descriptive cataloguing, subject cataloguing, cataloguing of cartographic documents and non-book materials) were organized mainly in order to help to interpret the rules. Two one-week trainings were organized, lectured by tutors from USA and Great Britain. A training manual was translated (with one hundred examples) for use in other libraries. Later these working groups were changed in groups of AACR2/ UNIMARC and AACR2/ MARC21 tutors, who were responsible for training of cataloguers in their regions. It is possible to study cataloguing at specialized schools but there are still many librarians in Czech Republic, who come to the library from other professions, so the number of AACR2 courses leads the list of librarian courses. There are still small libraries in Czech Republic with limited staff or without professional cataloguers where knowledge of AACR2 is still often so low that these libraries are primarily encouraged to copy record from other databases. On the other hand, there are many cataloguers from municipal, specialized, university etc. libraries who are able to support other libraries with a professional training.

4) **MOST DIFFICULT parts of AACR2** from the point of view of the Czech cataloguing practice.

a) Corporate bodies

The rule 21.1B. Entry under corporate body and all the rules generally connected with corporate bodies.

b) Collection of works by different persons or bodies.

c) Limited use of some types of headings

Compared with older Czech tradition there are more strict rules in AACR2 for other persons responsible for work, 21.30K, 1 and 2: translators, illustrators etc.

Чешки пут ка AACR2, као новом стандарду у каталошкој политици, био је под утицајем пређашњим искуствима и старим каталошким правилима, временом имплементације итд. Први резултати су се показали крајем прошле деценије, када су се сусрели са мишљењем страних каталогизатора (углавном из Велике Британије и САД) који су почели да преузимају њихове записе преко OCLC-ја. У исто време они су успешно почели да преузимају записе из страних библиотека користећи OCLC, а касније директно из базе Конгресне библиотеке у Вашингтону преко Z39.50 протокола.

Иако још увек има неких проблема у раду, чешки библиотекар су задовољни својим избором каталошких правила по којима раде већ десет година.

Софија Којевић

Универзитетска библиотека "Светозар Марковић",
Београд

The Czech way to AACR2 as a new standard in the cataloguing policy was influenced by the previous experience with their former cataloguing rules, time of implementation etc. The first results they received in late 1990's, when they were confronted with opinion of foreign cataloguers (mostly from Great Britain and USA) who had copied their records from OCLC. At the same time they successfully started to copy records of foreign libraries using OCLC and later directly database of Library of Congress and other libraries via Z39.50 protocol.

Although there are still some difficulties, they are glad that they benefit from their choice of cataloguing rules.

Sofija Kojević

Univerzitetska Biblioteka "Svetozar Marković"
Belgrade

COBISS конференција 2004: приказ сесије

ИСКУСТВА СА ПРАВИЛИМА ЗА КАТАЛОГИЗАЦИЈУ И AACR2 У СЛОВЕНИЈИ

У оквиру COBISS конференције одржане у Марибору од 9. до 11. новембра 2004, посебна пажња је посвећена искуствима са изградом превода каталошких правила AACR2 у Словенији.

Први словеначки правилник о каталогизацији датира из 1947. године и био је утемељен на англо-америчким правилима, која су у то време била најмодернија начела у свету. У новом издању Правилника за каталогизацију из 1967. уграђена су и Париска начела која су обухватала разрешавање ауторства и обликовање одредница. Путеви англо-америчких и националних правила у овом периоду били су различити иако су тежили истом циљу.

По настанку међународних стандарда за библиографски опис ISBD које је седамдесетих година издала ИФЛА, као део пројекта универзалне библиографске контроле, поменути словеначки Правилник за каталогизацију је делимично застарео. Словенија је подржала замисао јединственог правилника који би олакшао размену информација и библиографских записа између библиотека и који би важио за све бивше републике старе Југославије.

COBISS Conference 2004: session review

EXPERIENCES WITH THE CATALOGUING RULES AND AACR2 IN SLOVENIA

During the COBISS conference held in Maribor (November 9-11, 2004) special attention was paid to the AACR2 rules recently translated to Slovenian language.

The first Slovenian Cataloguing Code was published in 1947, and it was based on the Anglo-American Code, by that time the most modern in the world. In a new edition in 1967 it included the Paris Principles, which regulated the authorship and the creation of headings. The ways of Anglo-American and Slovenian rules in this period were different, but the goal was the same.

After the introduction of the international standards ISBD, edited by IFLA in the 70's, as a part of the project of Universal Bibliographic Control, the mentioned Slovenian cataloguing rules were considered partly obsolete. Slovenia backed up the idea of a unique code which could facilitate the exchange of information and bibliographic description between libraries and which would be valid for all the ex-republics of the former Yugoslavia.

Ову сврху имао је *Приручник за израду алфавитних каталога* Еве Вероне (чији је 1. део Одреднице и реданице објављен 1970. и 1986, а 2. део Каталогски опис 1983. године). Иако је уведено коришћење овог правилника појавила су се многа питања на која у правилнику није било одговора. Још увек нису постојала правила за обраду свих врста грађе и нису биле укључене новости из поновљених издања ISBD-а. Због свих тих мањкавости 1997. Министарство науке и технологије именује експертску групу у саставу М. Ујчић, З. Димец, М. Нидорфер са задатком да приступе изради предлога којим би се поменути проблеми дефинитивно разрешили. Предлог радне групе је стручној јавности представљен 1998. године. Предложено је следеће:

1. превести ППИАК (приручник Еве Вероне) и допуне,
2. превести други страни правилник (нпр. ААЦР2 из 1988)
3. припремити нови словеначки правилник.

Усвојен је трећи предлог, јер би преузимање страних правила значило одступање од дотадашње каталожке праксе. Прва фаза пројекта завршена је 2001. У оквиру ње израђена су два приручника, објављена у издању НУК-а 2001.:

1. ПРЕКАТ (Приручник за јединствену употребу каталогизацијских правила) и
2. ЗНАЧКА (Приручник за обликовање одредница при каталогизацији).

За време рада на овом пројекту, каталогизацијска пракса је ишла даље па је 2000. ИЗУМ понудио преузимање библиографских записа из базе WorldCat, чиме нараста потреба за разумевањем англоамеричких правила. Стога ИЗУМ 2004. објављује превод AACR2 (објављена на енглеском 2002). Ова правила за библиографски опис су усклађена са ISBD(G) и ISBD стандардима за посебне врсте грађе.

У пракси се појављују разлике при обликовању одредница и постаје очигледно да постоје читава подручја која до тада нису стандардизована на одговарајући начин (библиографски опис за рукописе и јединствени наслови). Такође су установљене и велике разлике у каталогизацији правних текстова и музикалија.

Словеначки превод ревизије AACR2 из 2002. резултат је заједничког рада и синергијске сарадње тима на чијем се челу налазио Томаж Селјак. Превод Твртка-Матије Шерцера садржи преко 1000 ауторских страна. Бројна екипа стручних консултаната, лектора и техничког особља учествовала је у коначном обликовању текста, на чијој се изради радило више од две године, тачније од септембра 2002. до новембра 2004.

The *Manual for Alphabetical Cataloguing* by Eva Verona (the first part *Headings and Entries* was published in 1970 and 1986, and the second, *Catalogue Description* in 1983) was accepted for this purpose. But using this Manual did not resolve many important problems, which were not considered in it. It included neither rules for cataloguing all kinds of materials, nor the changes from the latest editions of the ISBD. Because of all the shortcomings, in 1997 the Ministry of Science and Technology decided to form an expert team (M. Ujčić, Z. Dimec, M. Nidorfer), whose purpose was to make a suggestion on what should be done to resolve the mentioned problems finally. The suggestions were as follows:

1. To translate the Eva Verona's *Manual for Alphabetical Cataloguing* and annexes
2. To translate another foreign code (such as AACR2 ed.1988)
3. To make a new Slovenian code

The third proposition was accepted, because the appliance of foreign rules would have meant a change of the cataloguing practice in Slovenia. The first phase of the project ended in 2001. During this phase two manuals were published and edited by NUK in the same year:

1. PREKAT (Manual for the Uniform Use of Cataloguing Rules)
2. ZNACKA (Manual for the Creation of Headings in Cataloguing)

During this project, the cataloguing practice went on and in 2000 the IZUM proposed the possibility to copy cataloguing from the WorldCat base, and that urged the need to comprehend the Anglo-American cataloguing rules. That was the reason for IZUM to start with the translation of the AACR2 published in 2002. These rules were harmonised with the and ISBD standards for especial kinds of bibliographic materials.

The practice revealed differences in the creation of headings and the obvious existence of complete areas not properly standardized (manuscripts, uniform titles). Great differences were also noticed in cataloguing law texts and printed music publications.

The Slovenian translation of the 2002 AACR2 revision is the result of team work and sinergic cooperation of a group headed by Tomaz Seljak. The translation by Tvrtnko-Matija Sercer consists of over 1000 pages. Numerous consultants, proofreaders and technical assistance staff took part in giving the final form to the translated code, and the process took more than two years, from September 2002 till November 2004.

Рад на преводу обухватао је следеће фазе:

1. припремне радове за превођење (септембар-децембар 2002)
2. преговоре са власницима AACR2 и склапање уговора (децембар 2002)
3. превођење (јануар-новембар 2003)
4. припрема радног материјала за усклађивање терминологије са саветницима и лекторима (новембар 2003-фебруар 2004)
5. рад саветника и лектора (март-октобар 2004)
6. паралелни унос поправака, обликовање, индексирање и уређивање текста (септембар-октобар 2004)

AACR2 су правила за каталогизацију свих врста библиотечке грађе и њен аналитички опис, правила за избор доступних елемената, личне и корпоративне одреднице, географска имена, јединствене наслове, упутнице, а садрже и следеће додатке: велика почетна слова, скраћенице; бројеви; глосар; почетни чланови; индекс. Оне представљају незаменљиву грађу за студије каталогизације, што је такође важна функција која додатно оправдава превод на словеначки језик.

Највећа срећна околност у вези са словеначком библиотечарском терминологијом била је издавање Енглеско-словеначког речника библиотечарске терминологије, којег је 2002. издала Народна ин универзитетна књижница из Љубљане.

Осим каталожских правила присуство или одсуство неког податка у каталожском опису зависи од:

1. политике каталога у систему која укључује избор између постојећих алтернатива у AACR2, те документирање свих одређења и решења
2. политике локалног каталога поједине библиотеке
3. сваког конкретног каталогизатора
4. формата за међународну размену записа у машински читљивом облику (нпр. COMARC)

У оквиру AACR2 постоје тзв. Алтернативна правила, необавезни додаци и правила по избору, која допуштају самој библиотеци да изврши избор између наведених алтернатива и опција у складу са политиком каталога у библиотечком систему.

Татјана Брзуловић-Станисављевић
Универзитетска библиотека «Светозар Марковић»

The work on this translation had 6 phases:

1. Preparation for the translation (September-December 2002)
2. Negotiations with the AACR copyright owners and the contracting (December 2002)
3. Translation (January-November 2003)
4. Preparation of the working material for harmonizing the terminology with counsellors and proofreaders (November 2003-February 2004)
5. Work of counsellors and proofreaders (March-October 2004)
6. Revision and correction, indexing and editing (September-October 2004)

The AACR2 are cataloguing rules concerning all kinds of library materials and the analytical description, rules for the selection of available elements, personal and corporate headings, geographical names, uniform titles, cross-references, and they include following annexes: head letters, abbreviations, numbers, glossary, initials, index. They represent indispensable material for the studies of cataloguing, which is an important function that justifies the necessity of the translation.

The luckiest circumstance concerning the Slovenian library terminology was the publishing of the English-Slovenian Dictionary of Librarianship by the National and University Library from Ljubljana in 2002.

Besides the cataloguing code the presence or absence of data in catalogue description depends on:

1. the cataloguing politics in the existing system that includes the selection between the existing alternatives in the AACR, and the documenting of the choices and solutions
2. the politics of the local catalogue of each library
3. each cataloguer
4. format for international exchange of description in a machine-readable form

The AACR2 includes so-called alternative rules, dispensable information and facultative rules, which allow every library to select between mentioned alternatives and options in accordance with the cataloguing politics in the library system.

Tatjana Brzulović-Stanisavljević
University Library «Svetozar Marković»

COBISS конференција 2004: приказ сесије

ПОРЕЂЕЊЕ ФОРМАТА MARC 21 - UNIMARC - COMARC

На COBISS конференцији одржаној у Марибору од 10-12.11.2004. једна од тема односила се на библиотечке формате и библиотечно-информационе системе. У овом раду је дат историјски развој и поређење формата MARC 21, UNIMARC и COMARC о чему је посебно говорила Тадеја Брешар из IZUM-а.

MARC ФОРМАТ

Формат MARC намењен је похрањивању и размени библиографских записа и сличних информација у машински читљивом облику. Запис у MARC формату садржи податке и упутства за употребу тих података.

Запис у MARC формату састављен је из три елемента:

1. структура записа је имплементација међународног стандарда ISO 2709 - Format for Information Interchange; то подразумева да запис мора садржати увод записа, директоријуме поља и податке
2. садржај који је представљен кодовима који су намењени препознавању елемената података; они омогућавају управљање записом; потом, постоје ознаке поља, потпоља и индикатори
3. садржај елемената података је дефинисан стандардима који нису саставни део формата, а то су каталожка правила, правила за садржинску обраду итд.

НАСТАНАК MARC ФОРМАТА

Настанак MARC формата везан је за годину 1965. када јер у Конгресној библиотеци у Вашингтону направљен први формат за машински читљиве каталожке записе. Тако су настали LC-MARC, MARC II, USMARC, и на крају MARC 21 чије је прво штампано издање изашло 1999. То издање под називом MARC 21 Format for Bibliographic Data заменило је USMARC Format for Bibliographic Data и канадски формат Canadian MARC Communication Format for Bibliographical Data. Данас у свету највећи број библиотека користи MARC. Овај формат је тесно повезан са потребама и праксом америчких библиотека. При развоју формата било је потребно обезбедити компатибилност са другим националним и међународним форматама какав је нпр. UNIMARC. Отуда је MARC међународни формат.

COBISS Conference 2004: session review

COMPARING THE FORMATS MARC21 – UNIMARC – COMARC

One of the topics on the COBISS Conference was library formats and library and information systems. This presentation is about historical development and comparing the formats MARC 21, UNIMARC and COMARC based on the report presented by Tadeja Brešar from IZUM.

MARC FORMAT

The MARC format is used for storing and exchange of the bibliographic records and the information in machine-readable format. A record in the MARC format contains data and guidelines for handling these data.

The MARC record contains three elements:

1. The record structure is an implementation of the international standard ISO 2709 - Format for Information Interchange; that means the record must contain an introduction, directory of fields and data.
2. the directory has the codes which are utilized for recognizing the data elements; they provide administration of the record, then, there are the identification for the fields, subfields and indicators
3. content of the data elements is defined by the standards which are not presented by the format, and that are the cataloguing and classification rules etc.

BEGINNINGS OF THE MARC FORMAT

The MARC format appeared in 1965 when the Library of Congress in Washington made the first format for the machine readable catalogue records. It was further developed as the LC-MARC, MARC II, USMARC, and finally MARC 21 (first printed edition was published in 1999). That edition under the title MARC 21 Format for Bibliographic Data replaced the USMARC Format for Bibliographic Data and Canadian format Canadian MARC Communication Format for Bibliographic Data. Today, the majority of the libraries are using the MARC format. This format is closely connected with the needs and usage of American libraries. During the development of the format it was necessary to provide compatibility with other national and international formats, for example UNIMARC. Therefore MARC is international format.

Основна намена формата UNIMARC била је омогућити међународну размену записа са националним библиографским установама. UNIMARC је први пут објављен 1977. године под окриљем IFLA-ине секције за каталогизацију под насловом UNIMARC Universal MARC Format. Уследила су још четири издања UNIMARC: Universal MARC Format, UNIMARC Handbook и два издања под насловом UNIMARC Manual. У употреби је друго издање UNIMARC Manual-а који је изашао 1994.

Формат COMARC се темељи на формату UNIMARC. При настанку система узајамне каталогизације употребљавао се превод првог издања UNI-MARC Manual. Током развоја нових функција у систему COBISS било је потребно формат UNIMARC допуњавати новим пољима и потпољима што је довело до новог формата COMARC/B. Године 1990. издат је приручник Серијске публикације, а године 1991. уследила је припрема формата COMARC/B за монографске публикације, докторске дисертације и серијске публикације.

ВРСТЕ ФОРМАТА

Формат за библиографске податке је један од формата за размену библиографских информација. У оквиру формата MARC 21 постоје формати: за нормативне податке MARC 21 Format for Authority Data, за библиографске податке MARC 21 Format for Bibliographical Data, за податке о стању фонда MARC 21 Format for Holdings Data, за податке о класификацији MARC 21 Format for Classification Data, за податке о организацијама, јавним службама MARC 21 Format for Community Information.

Формат UNIMARC садржи формат за библиографске податке, формат за нормативне податке, формат о стању фонда. На Internet страни IFLA-е налази се кратки формат UNIMARC за податке о класификацији.

Формат COMARC састоји се из COMARC/B-формата за библиографске податке, COMARC/H-формата за податке о стању фонда и COMARC/A-формата за нормативне податке. Формат COMARC/H израђен је у IZUM-у јер у тренутку успостављања система узајамне каталогизације није постојао UNIMARC за податке о стању фонда, па је коришћен предлог стандарда ISO/TC46/SC9-N34. Формат COMARC/A израђен је према формату UNIMARC за нормативне податке, и то према другом издању UNIMARC Manual: Authorities Format из 2001. године.

The main purpose of UNIMARC was the international exchange of records between national bibliographic institutions. UNIMARC was published in 1977 under the auspices of the IFLA section for cataloguing under the title UNIMARC Universal MARC Format. There were another four editions of UNIMARC: Universal MARC Format, UNIMARC Handbook and two editions under the title UNIMARC Manual. Today, we are using the second edition of the UNIMARC Manual from 1994.

The COMARC format is based on the UNIMARC format. When the system of shared cataloguing began, the Slovenian translation of the first edition of the UNIMARC Manual was in use. New functions in COBISS developed and it was necessary that the UNIMARC format should include new fields and subfields. The result of the process was that the COMARC/B format was created. In 1990 the handbook for serials was published and in 1991 COMARC/B format for the monographs, dissertations and serial publications was prepared.

TYPES OF FORMATS

The format for bibliographic records is one of the formats for exchange of bibliographic information. MARC 21 format includes: MARC 21 Format for Authority Data, MARC 21 Format for Bibliographical Data, MARC 21 Format for Holdings Data, MARC 21 Format for Classification Data, MARC 21 Format for Community Information.

The UNIMARC format includes a format for bibliographic data, format for authority data, format for holdings data. On the IFLA web page can be found a short version of the UNIMARC format for classification data.

The COMARC format contains COMARC/B - format for bibliographical data, COMARC/H - format for holdings data, and COMARC/A - format for authority data. COMARC/H was created in IZUM (Institute for Scientific Information in Maribor) because, at the moment of the configuration of the system of shared cataloguing, there was no UNIMARC format for holdings data. IZUM used the proposals of the draft international standard ISO/TC46/SC9-N34 for the creation of the format. The COMARC/A format was created on the lines of the UNIMARC format for authority data, i.e. second edition of the UNIMARC Manual: Authorities Format from 2001.

РАЗВОЈ ФОРМАТА

За ревизију MARC формата одговорни су Machine-Readable Bibliographic Information Committee (MARBI) и MARC Advisory Committee. MARBI је комисија организације америчких библиотека American Library Association (ALA) коју чине чланови из различитих области знања. Главна активност ове комисије је да разматра предлоге за измене и допуне формата које предлаже Конгресној библиотеци која затим са Националном библиотеком Канаде разматра усвајање тих промена и допуна.

Развој UNIMARC формата је до године 2001. текао у оквиру IFLA-иног програма Universal Bibliographic Control and International Core Activity (UBCIM). Седиште је било у Deutsche Bibliothek. Овај програм је укинут 2003. и највећи део активности наследио је IFLA UNIMARC Core Activity. За разумевање UNIMARC-а корисна су упутства UNIMARC Guidelines: 1. Component parts (Journal Articles, Articles in Books), 2. Microforms, 3. Older Monographic Publications (Antiquarian), 4. Minimal Level Record, 5. Multi Level description, 6. Electronic Resources. Објављени су и на <http://www.ifla.org/VI/3/nd1/publist.htm>.

Формат COMARC развија IZUM. При развоју формата COMARC/B својим предлозима и примедбама учествовали су стручњаци из различитих установа. Допуне се врше на предлог библиотека које учествују у систему, али и применом нових достигнућа који се инкорпорирају у формат. Кад треба унети неку промену, ослања се на формат UNIMARC-а. Уколико се у њему не пронађе решење, прелази се на MARC 21. Ако ни ту нема решења, онда га стручњаци из IZUM-а и NUK-а проналазе.

РАЗЛИКЕ ИЗМЕЂУ ФОРМАТА COMARC И UNIMARC

Формат COMARC/B садржи 142 поља, а UNIMARC за библиографске податке има 175 поља. Код формата COMARC/A ситуација је другачија јер се, засад, користе само поља за записе за лична имена и корпорације. COMARC/A садржи 34 поља, а UNIMARC за нормативне податке садржи 80. Поља за COMARC су већином преузета из UNIMARC-а, а нека су и додата. У COMARC/B додато је 21, а у COMARC/A седам поља. Употреба неких поља у COMARC-у разликује се од употребе у UNIMARC-у.

DEVELOPMENT OF THE FORMATS

Machine-Readable Bibliographic Information Committee (MARBI) and MARC Advisory Committee are responsible for revisions of the MARC format. MARBI is a committee of the American Library Association (ALA) which has members from all fields of information. The main activity of MARBI is analyzing the propositions for changes and additions in formats. The committee suggests these proposals to the Library of Congress and the Library of Congress together with the Canadian National Library examines ratification of these changes.

The development of the UNIMARC format was in IFLA's program Universal Bibliographic Control and International Core Activity (UBCIM) since 2001. Central office was in the Deutsche Bibliothek. This programme was concluded in 2003 and most of activities came into IFLA UNIMARC Core Activity. For good understanding of UNIMARC, the UNIMARC Guidelines - 1. Component parts (Journal Articles, Articles in Books), 2. Microforms, 3. Older Monographic Publications (Antiquarian), 4. Minimal Level Record, 5. Multi Level description, 6. Electronic Resources are useful. They are located on <http://www.ifla.org/VI/3/nd1/publist.htm>.

The COMARC format is developed by IZUM. In developing the format COMARC/B experts from all kinds of institutions took part with their suggestions and observations. The libraries which take part in the system, give the suggestions. The new technologies are incorporated into the format. It is based on the UNIMARC format. If the UNIMARC format has no answer, than IZUM consults the MARC 21 format. If the MARC 21 has not answer, IZUM's and NUK's experts make it.

DIFFERENCE BETWEEN THE FORMATS COMARC AND UNIMARC

The COMARC/B format has a 142 fields, and the UNIMARC format for bibliographic data has a 175 fields. With the COMARC/A format, for the present, there is a difference because that format has only the fields for author and corporate body names. The COMARC/A format has 34 fields, UNIMARC format for authority data has 80 fields. The fields for COMARC format are mainly taken from UNIMARC, and some are added. The COMARC/B has 21, and the COMARC/A has 7 added fields. The use of some fields in COMARC is different from their use in UNIMARC.

Системско поље и идентификациони број

Формат COMARC познаје посебно поље тј. системско поље које поседује сваки запис. Оно садржи податке о особама које су запис ажурирале, датуме манипулације записом, верзије записа и сл. и креира се програмски. У формату UNIMARC системског поља нема, а подаци из системског поља COMARC-а се у формату UNIMARC уносе углавном у поље 801 - Originating source.

Идентификациони број је у COMARC-у креиран програмски према алгоритму, па је могуће из сваког идентификационог броја израчунати у којој је локалној бази запис креиран. У формату UNIMARC идентификациони број се бележи у пољу 001.

УВОДНИК ЗАПИСА И ДИРЕКТОРИЈУМ

COMARC је формат за интерну похрану података, а није, као UNIMARC формат за размену. Зато основна структура не следи стандард ISO 2709, јер није погодан за похрану записа у базу која се користи у систему COBISS.

Тако је уводник записа структурисан другачије него у формату UNIMARC. Уводник записа у формату UNIMARC поред саджаја поља 001 из формата COMARC садржи и дужину записа и индикаторе, ознаке потпоља и неке друге податке потребне за процесирање записа. Уводник записа у формату COMARC изгледа као систем за разрешавање подвојених записа. У ту сврху је додато и потпоље x у које се, кад је реч дупликатама, упи-сује идентификациони број одговарајућег записа.

КОДИРАНА ПОЉА СА ФИКСНИМ ПОЗИЦИЈАМА

У формату COMARC лако се кодирају цела потпоља без потребе да се поља деле. У UNIMARC-у у оквиру једног потпоља врши се ко-дирање на основу позиције знака у потпољу. На-чин кодирања зависи од позиције кода у потпољу. Таква кодирања се у овом формату врше у пот-пољу а. У формату COMARC све је раздвојено на потпоља за сваки самостално кодиран склоп података.

Записи за саставне делове

Посебност формата COMARC јесте обрада саставних делова. У запис за саставни део уносе се само подаци који се односе на сам саставни део, док податке о извору не треба уносити. Подаци о извору се при приказу записа аутоматски додају из записа за извор. Код повезивања за извор користи се ISSN (поље 011) кад је реч о чланку из серијске публикације или идентификациони број записа извора (поље 464) кад реч о саставном делу монографске публикације.

System field and identification number

The COMARC format has a special field, the system field which exists in all records. The field has the data about the persons who updated the record, date of manipulation, version of record etc. and the field is created by the program. The UNIMARC format does not have that system field and the data from COMARC's system field are in the field 801 - Originating source of the UNIMARC format.

The identification number in the COMARC format is created by program and algorithm and it is possible to calculate in which local database the record was created. In the UNIMARC format the identification number is noted in the field 001.

LEADER AND DIRECTORY

The COMARC is a format for internal holding of data, but not as the UNIMARC that is a format for exchange. The main structure does not follow the standard ISO 2709 because it is not appropriate for saving the records in database in the COBISS system.

The leader is structured differently from that in the UNIMARC format. The leader in the UNIMARC format has length of record and indicators, identification of subfields and some other data which are necessary for record processing. The leader in the COMARC format is like the system for exoneration of the sectional records. For that purpose, the subfield x exists where identification number of record is written in the cases which correspond (for duplicates).

CODED FIELDS WITH FIXED POSITIONS

In the COMARC format it is easy to code complete subfields without dividing up the fields. In the UNIMARC format, within the framework of one subfield, coding is based on character position in the subfield. The way of coding depends on the position of the code in the subfield. That kind of coding is in this format located in the subfield a. In the COMARC format every separately coded part of data is separated into subfields.

Records for component parts

The specific characteristic of the COMARC format is the description of component parts. In the record for a component part only the data for that component part are included, not the data for the source. The source data are automatically added from the record for the source. For matching with source ISSN (field 011) for the article from serial publication is used or the identification number of the source record (field 464) for the component part from monographic publication is used.

Формат UNIMARC за податке о извору користи поље 463 - Piece. У то поље је потребно унети идентификациони број записа извора, наслов извора и његовог аутора. Могуће је додати друге податке (место издања, издавач, година издања).

4XX - Блок за повезивање

Највећа разлика међу форматима COMARC/B и UNIMARC за библиографске податке је при употреби блока 4XX. То је блок поља који се употребљава за унос података о другим библиографским јединицама које су на неки начин повезане са описиваном јединицом. Основно издање UNIMARC-а из 1994. је препоручило да у поља из блока 4XX уносимо податке према техници уграђених поља. У поље је могуће уградити запис или део записа за другу библиографску јединицу заједно са свим пољима, потпољима и индикаторима који се односе на ту јединицу.

Ова се техника показала сложеном и компликованом како са становишта уноса тако и са становишта процесирања података. Стога је формат UNIMARC касније омогућио унос блока 4XX уз технику стандардних потпоља. Подаци се уносе у стандардна потпоља, али није битно којем пољу у-грађеног записа податак припада. На тај начин не треба уносити ознаке поља и потпоља у потпоље 1 већ се уносе подаци у потпоља са стандардним ознакама.

У формату COMARC се у блок 4XX у-грађују поља која се користе за опис монографских публикација. Додатно је одређено која се поља не могу уградити у блок 4XX. Нормативна контрола тих поља није могућа.

Друге разлике у библиографским записима

Највећи број елемената података су додати у COMARC/B за потребе исписа персоналних библиографија. То су:

- типологија документа (001t)
- шифра истраживача (70X8) коју је по увођењу нормативне контроле индивидуалних аутора непотребно уносити
- шифра организације (70X8)
 - поље 970 за испис библиографске јединице у формату ISO.

Различит је начин уноса ISSN броја. За унос ISSN броја формати COMARC и UNIMARC одређују поље 011 мада је COMARC проширио употребу овог поља. ISSN број је за серијске публикације обавезан податак. Ако публикација не поседује ISSN, у поље 011 уносимо интерни број серијске публикације који додељује национални центар за ISSN. Поље 011 се користи и за записе за чланке. ISSN број служи за повезивање записа чланка са записом извора.

In the UNIMARC format for the source data they use field 463 - Piece. In that field the identification number of the record, title and author of the source should be included. It is possible to add other data (publication place, editor, year of publication).

4XX - Block for matching

The biggest difference between the formats COMARC/B and UNIMARC for bibliographical data is in use of block 4XX. This is the block of fields for data about other bibliographic units connected in some way with the described unit. The main edition of UNIMARC from 1994 recommended that we enter the data according to the technique used for field division, in block 4XX. In that field it is possible to incorporate a record or record part for another bibliographical unit with all fields, subfields and indicators for that unit.

This technique is complex for the entering and the processing of data. Therefore, the UNIMARC format permits the entry of block 4XX with standard subfields technique. The data is entered in standard subfields, but it is not important to which field of incorporated record that data belongs. It is not necessary to enter the identifiers of fields and subfields in subfield 1, but it is possible to enter the data in the subfield with standard identifiers.

In the COMARC format the fields are incorporated in block 4XX and they are used for monograph publications description. It is defined witch field can not be incorporated in block 4XX. The authority control for those fields is not possible.

Other differences in bibliographical records

The majority of elements are added in the COMARC/B format for printout of personal bibliographies:

- typology of document (001t)
- code of researcher (70X8)
- code of organization (70X8)
- field 970 for printout of bibliographic unit in ISO format

The kind of ISSN entry is different. For ISSN entry the formats COMARC and UNIMARC are using the field 011, but COMARC extended the use of this field - ISSN number for serial publication is obligatory. If the publication has not the ISSN in field 011, the internal number of that serial publication as defined by the national ISSN centre should be entered. Field 011 is used for records for articles. The ISSN number connects the article record with the source record.

Блок 9XX је у UNIMARC-у предвиђен за националну употребу. COMARC/B овај блок користи за поља за упутнице. У њих уносимо упутнице за одреднице из поља 70X, 71X, 60X.

Други елементи података који су додати у формат COMARC/B су:

- поље 041 за кодове који се појављују код серијских публикација
- наслов који садржи LaTeX (539)
- већи број потпоља за УДК (675) за различите намене
- поље 992 које се користи као поље за локалне потребе.

Нормативни записи

Формат COMARC/A се доследно држи формата UNIMARC за нормативне податке, са малим разликама у структури записа (идентификациони број, уводник записа, кодирана поља, системско поље). Употребљавају се поља која се односе на нормативну контролу имена особа и корпорација.

Формату COMARC/A додато је неколико неопходних података:

- поља за годину рођења и годину смрти особе (190, 191)
- шифра истраживача (200r)
- подаци који се односе на иницијални програмски упис записа за ауторе (911, 915, 916)
- поље за повезивање библиографских записа (990)
- поље 992 које се користи за локалне потребе.

ПОРЕЂЕЊЕ ФОРМАТА MARC 21 ЗА БИБЛИОГРАФСКЕ ПОДАТКЕ И ФОРМАТА COMARC/B

Формат MARC 21 као и формат UNIMARC при структури записа следи стандард ISO 2709. Формат COMARC не познаје овакву структуру, те стога описане разлике између формата COMARC и UNIMARC у највећој мери важе и за разлике између формата COMARC и MARC 21. Разлике су у идентификационом броју, системском пољу, уводнику записа и кодираним пољима.

Контролна поља

MARC 21 садржи 6 контролних поља. Три се односе на идентификациони број и датуме. Преостала три су 006 - Fixed-Length Data Elements-Additional Material Characteristics, 007 Physical Description Fixed Field, 008-Fixed-Length Data Elements.

Block 9XX in the UNIMARC format is used for national utilization. The COMARC/B format utilizes this block for the field for references. There are references for author headings from the fields 70X, 71X, 60X.

Other elements of data added in the COMARC/B format are:

- field 041 for codes in serial publications
- title which contains LaTeX (539)
- subfields for UDC (675) for all kinds of utilities
- field 992 as field for local needs.

Authority records

The COMARC/A format follows the UNIMARC format for authority data with a little difference in record structure (identification number, leader, coded fields, system field). A few fields exist for authority names and corporate bodies control.

The COMARC/A format contains:

- field for author's date of birth and date of death (190, 191)
- code for researcher (200r)
- data for initial program entry for author's record (911, 915, 916)
- linking field for bibliographical records (990)
- field 992 for local needs.

COMPARING MARC21 FORMAT FOR BIBLIOGRAPHIC DATA WITH COMARC/B FORMAT

The MARC 21 format follows the standard ISO 2709 as does the UNIMARC format in its record structure. The COMARC format does not have that type of structure and therefore, the difference between the COMARC and the UNIMARC formats are the same as the difference between the COMARC and the MARC21 formats. The differences are in identification number, system field, leader, coded fields.

Control fields

The MARC21 format has 6 control fields, 3 for identification number and dates. The others are 006 - Fixed-Length Data Elements - Additional Material Characteristics, 007 Physical Description Fixed Field, 008 - Fixed-Length Data Elements.

Преглед поља / Table of fields

	MARC 21	COMARC/B
Уводник записа Leader	Leader	001
Директоријум Directory	Directory	-
Контролна поља Control fields	00X	Идентификациони број, системско поље, већина поља у блоку 1XX Identification number, system field fields in block 1XX
Бројеви и кодови Numbers and codes	01X-09X	Системско поље, део блока 1XX, поља за класификације System field, part of the block 1XX, fields for classification
Поља за одреднице Heading block	X00, X10, X11, X30	7XX, 500
Главни подаци Main data	1XX	7X0
Наслови и поља сродна наслову Title and references for titles	20X-24X	200, 5XX
Издање, штампање Publishing, printing	25X-28X	205, 206, 208, 210, 211, 230
Физички опис Physical description area	3XX	215
Збирка Collection	4XX	225
Напомене Notes	5XX	3XX
Предметне одреднице Subject headings	6XX	600-609
Додатни подаци Supplementary data	70X-75X	423, 500, 620, 7X1, 7X2
Поља за повезивање Linking Fields	76X-78X	4XX
Додатни подаци за збирке Supplementary data for collections	80X-840	410
Подаци о стању фонда Holdings data	841-856	COMARC/H, 856

Та три елемента еквивалентна су скоро целом блоку 1XX у COMARC/B. То су кодирана поља која нису подељена на потпоља, па тако немају индикаторе. Код се дефинише позицијом у пољу и за различите врсте грађе је различит. Нај-више кодирано поље је поље 008. У њему су коди-рани подаци за језик, државу, годину издања. Фи-зичке карактеристике кодирају се у пољу 007.

Those three elements are almost equivalent to block 1XX in COMARC/B format. They are coded fields undivided in subfields and they have not the indicators. The code is defined with position in field and it is different for the different type of documents. The field 008 has the majority of codes (for language, state, date). The physical characteristics are coded in field 007.

Структура поља за библиографски опис

Поља су у форматима UNIMARC и COMARC структурирана тако да је за већину елемената описа по ISBD дефинисано посебно потпоље. Сваком потпољу потребно је програмски доделити интерпункцијски симбол. Унос без интерпункцијских симбола по UNIMARC-у није обавезан, али се препоручује. У записе у формату COBISS интерпункцијске симболе не уносимо. У формату MARC 21 унос интерпункцијских симбола врши се ручно. Типичан пример је поље за унос наслова и података о одговорности.

УНОС РАЗЛИЧИТИХ ПИСАМА

У формату COMARC дефинисана су правила за унос података који се касније могу приказати у ћирилицу. Избор писма је кодиран у посебним пољима, постоји могућност за унос латинице и ћирилицу. Испис осталих писама није могућ.

Формат UNIMARC омогућава унос података за различита писма. За намену представљања података уноси се код у сва потребна поља. Посебан код писма се уноси у одређено потпоље.

Формат MARC 21 омогућује унос података за различита писма. За то је дефинисано посебно поље (880) у које лако на другом писму понављамо податке из основног поља. У то поље додајемо ознаку поља које смо поновили на другом писму.

КОПИРАЊЕ И КОНВЕРЗИЈА РАЗЛИЧИТИХ ФОРМАТА

За размену записа креираних у различитим форматима неопходно је припремити конверзију. Треба проверити све елементе формата у ком је запис и за сваки наћи паралелу у формату у који га желимо пренети.

Подаци су у различитим форматима различито структурирани, па зато није довољно једноставно променити ознаке поља и потпоља. Потребно је више потпоља здружити у једно или једно потпоље разбити на више њих. Код кодираних поља треба проверити да ли су кодови усаглашени. Неопходно је добро познавање и једног и другог формат

На home page Library of Congress (<http://www.loc.gov/marc/marc.html>) може се наћи неколико алатки које се лако употребљавају за измену записа у формату XML, а које су бесплатне и лако доступне. Међу тим алаткама су и конверзије за различите формате.

IZUM ради на конверзији међу различитим форматима. Урађен је програм за конверзију из формата COMARC/B у формат UNIMARC. Намењен је измени записа који су у формату UNIMARC. Доступан је преко сегмента COBISS/Исписи за библиотеке.

Structure of fields for bibliographic description

In the UNIMARC and COMARC formats the fields are structured in such a way that the majority of ISBD elements have a special subfield. It is necessary for all subfields to give their prescribed punctuation. The entry without punctuation is not obligated in the UNIMARC format but it is recommended. We don't enter the punctuation in the records in COBISS format. In MARC21 format the punctuation must be entered manually. The typical example is the field for title and authority data.

ENTRY OF DIFFERENT ALPHABETS

The COMARC format has rules for entering the data which should be in Cyrillic. The choice of alphabets is coded in special fields and it is possible to enter Latin and Cyrillic. The printout for other alphabets is not possible.

The UNIMARC format allows the entry for all types of alphabets. It is necessary to enter the code in all required fields. Special code for alphabet is in defined subfield.

The MARC21 format allows entering the data in different alphabets. A special field (880) is defined for that purpose. In that field we can repeat the data from the main field and we add the code of the repeated field with other alphabets.

COPY CATALOGUING AND CONVERSION OF FORMATS

For exchange of records created in different formats it is necessary to prepare the conversion. It should check all elements in the format of records and for every element it should find a parallel element in the format for copying (transmission).

The data has different structure in different type of formats and it is not sufficient to change the codes of fields and subfields. It could join several subfields in one subfield or one subfield could be broken into several subfields. The coded fields should be equal. It would be good to know both formats.

On the home page of Library of Congress (<http://www.loc.gov/marc/marc.html>) a few tools exist for conversion of records in XML format. Those tools are free and easily available. There are tools for conversion for all types of formats.

IZUM is working on the conversion between different formats. A special program for conversion from COMARC/B format to UNIMARC format exists. It is for the records in UNIMARC format. It is available over segment COBISS/Printout for libraries.

Ради преузимања записа из базе података WorldCat у IZUM-у су направили програмску опрему за копирање и конверзију записа из формата MARC 21 у формат COMARC/B. Иста програмска опрема користи се и за пренос нормативних записа из базе LC Names.

У припреми је техника преноса записа из COMARC/B у MARC 21 при чему се употребљава технологија XML.

ЗАКЉУЧАК

Предност формата UNIMARC над форматом MARC 21 је углавном у томе што је UNIMARC настао касније и могао да користи искуства MARC 21 као свог претходника. Одлика UNIMARC-а је кохерентна структура кодираних података који следе ISBD, а сам формат је настао и развио се под криљем IFLA-е.

С друге стране, MARC 21 има шири круг корисника, први је настао и сматра се међународним форматом. До данас је преведен на 11 језика.

Формат COMARC темељи се на формату UNIMARC, те је од њега преузео све његове добре стране. У формат COMARC се лако додају и новине, али строго усклађене са стандардом јет непоштовање стандарда има за резултат нестандардне записе који се не могу резмењивати и преузимати.

Александра Настић

Универзитетска библиотека «Светозар Марковић»
Београд

COBISS конференција 2004: приказ сесије

ИНТЕРОПЕРАБИЛНОСТ БИБЛИОТЕЧКО-ИНФОРМАЦИОНИХ СИСТЕМА

Трећа сесија конференције била је посвећена интероперабилности библиотечко-информационих система. После демонстрације рада у COBISS.Net-у и могућности које он даје за библиотеке-учеснице у погледу међусобног преузимања библиографских записа, што је показао директор Томаж Сељак, три предавања су разматрала ову проблематику на ширем плану. Учесник из Беча, Волфганг Хамедингер, који ради у Аустријском библиотечком удружењу, говорио је о проблемима код повезивања библиографских база података. Роберт Веховец из ИЗУМ-а у Марибору дао је реферат о интероперабилности информационих система за библиотеке, а Јохан ван Халм из Холандије говорио је о сарадњи и конкуренцији у контексту библиотека и информационих сервиса (БИС).

For copying of records from database WorldCat, IZUM made a software package for copying and conversion of records from MARC21 format to COMARC/B format. The same software package is used for transmission of authority records from database LC Names.

The technique for converting records from COMARC/B to MARC21 with XML technology is in preparation.

CONCLUSION

The main convenience of the UNIMARC format over the MARC21 format is that UNIMARC was made later and it could use the experience of MARC as its precursor. The characteristic of UNIMARC is coherent structure of coded data which follows the ISBD standards and the UNIMARC format was made under the authority of IFLA.

Otherwise, MARC21 has more users, MARC was made first and it is now an international format. It is translated into 11 languages.

The COMARC/B format is based on the UNIMARC format and has all the good characteristics of the UNIMARC format. It is easy to add innovations to COMARC format but those innovations should be strictly according to the standard because every lack of standard has as result non-standard records, which could not be changed and converted.

Aleksandra Nastic

University Library "Svetozar Markovic"
Belgrade

COBISS Conference 2004: session review

INTEROPERABILITY OF LIBRARY INFORMATION SYSTEMS

The third session of the conference was thematically connected with the interoperability issues of Library Information systems. After the Cobiss presentation and the possibilities it gives for copy cataloguing of bibliographic records, demonstrated by Tomaz Seljak, director of IZUM, three lectures discussed these problems on a broader scope. Wolfgang Hamedinger from Vienna, working in the Austrian Library Society, talked about problems associated with connecting bibliographic databases, Robert Vehovec from Maribor gave his lecture on interoperability and Johan van Halm from Holland talked on cooperation and competitiveness within the Library and Information Service (LIS) space.

Први предавач је истакао да је за библиотекарe и кориснике најбитнија могућност размене података. Каталогизација као аналитички процес и израда електронских записа је веома скупа делатност, посебно ако се у раду инсистира на апсолутно свим правилима. Постоји доста протокола за преузимање података из система у систем, али се проблеми јављају због неуједначених каталожских правила, посебно код хијерархијских записа. Уколико се правила на светском нивоу уједначе, проблем ће полако нестати. Преузимање ће онда моћи да се обавља у два корака: претраживање преко ISBN и ISSN стандардних бројева и коришћење функција MERGE и MATCH за пренос у другу базу података.

У другом предавању Јохан ван Халм из Хага, један од водећих стручњака у оквиру организације ЛИБЕР (Европска асоцијација научних библиотека) и ЕЛАГ-а (Европска група за аутоматизацију библиотека), говорио је о интероперабилности, сарадњи и конкуренцији између различитих БИС-а који се користе у свету. Нагласио је да је већина програма слична и да углавном задовољавају потребе, али да је проблем у томе што се у свету развија и нестаје много компанија које произведу неки програм за библиотеке, а затим га више не одржавају. Овакве компаније често пропадају јер је тржиште мало и презасићено а библиотеке које су набавиле програм такве компаније имају великих проблема због непостојања службе одржавања и развоја програма. Навео је да банкарски сектор користи свега неколико програма, а тржиште је реда величине 600 милијарди евра, док библиотекарски свет користи преко сто програма, а тржиште је свега 1,5 милијарде евра. Стога је економски неоправдано улагати у нове програме јер је цена развоја потпуног БИС-а неколико милиона евра, већ треба развијати даље оне постојеће који су се већ доказали као добри, као што је и COBISS. Економска логика довешће временом до тога да и у библиотечком свету опстане много мањи број програма него што данас постоји.

Предавање Роберта Веховца изнећемо у нешто ширем обиму јер је у њему размотрена интероперабилност система на теоријски најпотпунији начин и уз доста корисних појединости. У уводу је предавач истакао да је међусобно повезивање информационих система стална тема на подручју аутоматизације библиотека још од појаве Интернета. Начин прикупљања информација се променио са појавом Интернета, електронских извора информација и мрежних претраживача. Библиотеке суочене са конкуренцијом претраживача као што је Гугл, морају да нађу боља решења да би карактеристике својих претраживача приближиле оним које имају мрежни, а да при томе не утичу на квалитет информационих

The first speaker stressed as the most promising element for librarians and users the data exchange. Cataloguing as an analytical process and creation of electronic records is a very expensive activity, especially if you insist on every procedure in your work. There are many protocols for data exchange between systems, but different cataloguing rules make things difficult, especially by records with hierarchy. If we succeed in making these rules comparable at a global level, the problem will gradually disappear. Copy cataloguing will be possible in two steps: searching with ISBN and ISSN and use of commands and MATCH for data transfer into another database.

In the second lecture Johan van Halm from The Hague, one of leading experts in the LIBER (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche) and ELAG (European Library Association Group) organizations, talked on cooperation and competitiveness within the Library and Information Service (LIS) space. He stressed the similarity between most of the library software packages and all these are up to the needs of libraries, but too many companies in the world are competing for a rather small market. As a result, they often disappear leaving libraries without support for maintenance and development of their products. For instance, the banking sector makes use of only a few programs for a 600 billion Euros worth market while the library world takes advantage of a hundred programs for a market that is worth 1,5 billion Euros. It is economically unjustified to develop new packages because of their price but instead we should invest in the present ones that have proved themselves valuable, like COBISS. As time goes by the logic of economics will bring it about that only a few library programs will survive.

Robert Vehovec's lecture will be presented in more detail because it discusses system interoperability at the theoretically deepest level with many useful hints. In the introduction the lecturer made the point about the interconnectivity of information systems as having been a regular subject in the library automation field since the beginning of Internet. The way of acquiring information changed with Internet, electronic sources and web searching. Libraries faced with searchers like Google must find better solutions for their search engines in order to have the same quality of information sources they provide. Moving from search engines to library portals would enable that goal. Users of library portals

извора који нуде. Прелаз са мрежних претраживача на библиотечке портале омогућио би тај циљ. Кориснику би онда тај библиотечки портал омогућио једну обједињену приступну тачку до свих извора информација које му библиотека нуди. Како такав портал укључује разнолике изворе који могу бити било локални било удаљени, за њихову интеграцију у портал је потребно да се међу серверима успоставе механизми за интероперабилност. Основни циљ је да корисник и не примећује приликом претраживања да ли се извор информација који је изабрао налази у библиотеци или на неком серверу хиљадама километара далеко.

Неколико стандарда се бави проблемом интероперабилности библиотечких информационих система. Овде су приказани они најпознатији, који омогућавају повезивање извора при претрази и добијању информација: **Z39.50**, **SRW/SRU**, **OAI-PMH** and **OpenURL**.

Сви главни произвођачи програмске опреме за библиотеке имају укључене у попис алата који нуде и клијенте или сервере **339.50**. Стандард дефинише протокол за размену порука између клијента (који може да преузима податке из базе) и сервера (који може да понуди базе података). Састављен је од појединачних сервиса међу којима су најважнији сервиси за претрагу; укупно стандард има 11 основних сервиса и 9 додатних и за сваки од сервиса дефинише се врста обавезних и необавезних атрибута. Иако је овај стандард понудио добру основу за техничку интероперабилност није решио семантичку интероперабилност. Ради решавања тих проблема настали су различити профили који покушавају да опишу семантику деловања сервера **339.50**. Профил тачније описује комбинације атрибута и деловање сервера на основу таквих комбинација.

У ИЗУМ-у су развили клијент за **Z39.50** још 1996. године. Помоћу њега је могућ рад у OCLC сервису FirstSearch као и преузимање записа из базе података WorldCat са више од 50 милиона библиографских записа које су унеле библиотеке из целог света. Од 2003. године постављен је и сервер по стандарду **Z39.50** за поједине базе података из система COBISS.

Са појавом XML-а и развојем мрежних технологија јавила се иницијатива за прераду стандарда **Z39.50** под групним именом ZING. Из тог смера развоја потиче и SRW протокол који делује на основу мрежних решења. Он је намењен претрази и добијању информација, па се из тог садржинског контекста и сматра наследником стандарда **Z39.50**. Поред прелаза на XML и мрежне примене овај протокол има још неколико важних измена али су његове имплементације још увек веома ретке.

would then have only one access point to all sources of information that the library provides. Because that kind of portal includes various sources available whether locally or from a distance, for their integration into a portal an interoperability mechanism between servers must exist. The main goal is for users to search whatever they prefer without knowing the exact location of the information sources they have chosen, whether it is in the library or on some distant server, many miles away.

Interoperability issues of library information systems have been addressed by several standards. The most frequently mentioned for search and retrieval of information are: **Z39.50**, **SRW/SRU**, **OAI-PMH** and **OpenURL**.

Z39.50 client and server are developed by all major vendors of library automation systems. It defines an exchange protocol between client and server and is made up of several different services, the most important being search and retrieval service; there are 11 main and 9 added services and for each of those services mandatory and optional attributes must be defined. Although this standard gives a good foundation for technical interoperability it has not solved semantic interoperability. For solving of these problems various profiles have been created that intended to describe the semantics of the **Z39.50** server. They describe precisely the combinations of attributes and server actions being made upon such combinations.

IZUM developed a **Z39.50** client in 1996 and with it enabled the use of the OCLC FirstSearch service. Copy cataloguing from with more than 50 million bibliographic records from libraries all over the world was made possible as well. From 2003 onwards **Z39.50** server has been in use for some COBISS databases.

The appearance of XML and development of web technologies brought the initiative for the adjustment of the **Z39.50** standard under the ZING group name. From that development the SRW protocol was made up based upon network solutions. It was intended for search and retrieval of information and because of that can be viewed as successor of **Z39.50** standard. There are several important changes in this protocol but implementations are still rather rare.

Почетна намера у покрету за отворене архиве ОАИ била је мотивисана жељом да се развије оквир за међусобну разменљивост докумената ради формирања архива електронских издања. Покрет је проширио своју мисију на приступ свим типовима дигиталних докумената и за свој циљ одредио развој и промовисање стандарда за међусобну разменљивост електронских докумената у сврху ефикасне дисеминације њиховог садржаја. Учешће у ОАИ могуће је на два различита начина: у својству провајдера података и у својству провајдера сервиса. Некада обе ове улоге може имати један исти провајдер. Провајдер података одржава једну или више депозитних збирки односно веб сервера које су подржане ОАИ протоколом као начином да постану доступне ширем корисничком кругу. Провајдер сервиса шаље захтеве серверима провајдера података преко ОАИ-РМН протокола ради прикупљање метаподатака. Метаподаци представљају основу на којој провајдер гради сопствене сервисе и додаје им нову вредност у складу са претпостављеним потребама својих корисника.

Протокол за прикупљање метаподатака (ОАИ - РМН) дефинише механизам за прикупљање XML форматираних метаподатака из депозитних збирки али не и механизме за прикупљање података у другим форматима. Протокол такође не прописује начин повезивања метаподатака са његовим садржајем. Како многи корисници желе да сазнају садржај прикупљених података провајдери могу у самом метаподатку да дефинишу линк на опис садржаја податка. За опис садржаја се користи формат Dublin Core који обезбеђује довољан број елемената за препознавање садржаја.

OpenURL се појавио да би олакшао проблем повезивања метаподатака о појединачном извору са самим извором. Он је понудио стандардни механизам за обликовање динамичких URL веза; OpenURL захтеве у библиотеци обично решава сервер за повезивање, коме OpenURL служи као улазни податак. За коришћење стандарда је још важно да провајдери електронских извора уграђују могућност распознавања захтева OpenURL. Исто тако је важно и да понуђачи библиотечких портала (OPAC-а) понуде могућност уградње Open URL веза при испису метаподатака о извору.

У подручју портала се јављају покушаји дефиниције стандарда да би се омогућила интероперабилност међу њима. Као модеран приступ у градњи мрежних апликација портали нуде неке додатне функције као што су персонализација, једнократна пријава, груписање садржаја из различитих извора, претраживачи итд. Јединствена дефиниција библиотечких портала засад не постоји али је формирана слика о његовим основним функцијама као што су:

Initial work in the Open Access Initiative (OAI) was motivated by a desire to develop frameworks for mutual exchange of documents in order to build E-print archives. The movement has broadened its mission opening up access to all types of digital documents. It defined as its goal the development and promotion of standards for mutual exchange of electronic documents with the intention to disseminate better their content. One can take part in OAI as data provider or service provider. Sometimes both roles can be played by one provider. The data provider maintains one or more repositories or web servers based on the OAI protocol as means of broader accessibility to users. The service provider sends requests to data provider servers via OAI-PMH protocol for metadata harvesting. These metadata are foundations on which the provider builds its own services with added values according to assumed needs of its users.

Protocol for metadata harvesting (OAI- PMH) defines the mechanism for collecting formatted metadata from repositories but not for metadata in other formats. The protocol also does not mandate the means of association between that metadata and related content. Since many clients may want to access the content associated with harvested metadata, data providers may define a link in the metadata to the content. The Dublin Core format provides enough elements for content recognition and is therefore used for content description.

Open URL had as its task to ease the linking of metadata about a source with the source itself. It presented a standard mechanism for creating dynamic URL links. Open URL requests in libraries usually solve the linking server to which the OpenURL serves as entry data. It is important for providers of electronic resources to include in their products Open URL requests functionality. It is equally important for library portals to enable OpenURL links when retrieving and listing metadata.

In the field of portals we have some definition of standards in order to enable interoperability between them. Portals have some added functions like personalization, single access point, grouping of contents from various sources, search engines etc. Single definition of library portals still does not exist but a picture of the main functions they should have has been formed:

- интегрисано претраживање преко јединствене приступне тачке; то је основна карактеристика портала по чему би се разликовао од мрежних страница библиотеке;
- додатне услуге; доступ до извора преко међубиблјотечке позајмице или неког комерцијалног сервиса, употреба онлајн рефералне службе за помоћ при претрагама итд.
- способност интеграције са другим порталима; библјотечки портал не сме да буде изолован већ повезан са другим порталима, нпр. универзитетским порталом или са информационам сервисима.

XML језик је донео стандарде на подручју синтаксе али су још остали нерешени проблеми семантике. Наредни корак у развоју мреже представљао би семантички веб као покушај да се на основу добро дефинисаног појма информације побољша машинска обрада докумената. Тако би портали били само један од корака на путу ка семантичком мрежном окружењу, чиме би остварили већу семантичку повезаност а корисницима омогућили квалитетније услуге.

Као закључак целог тематског блока можемо рећи да библјотечко-информациони системи данас треба да омогућавају претраживање метаподатака, управљање учењем, израду портала, виртуелне службе информација, међубиблјотечку позајмицу, електронско публиковање, самостално задуживање и раздуживање корисника, повезивање са OpenURL-ом итд. Никада не треба губити из вида цену развоја система која је оправдана само уколико је систем прилагођен потребама корисника.

Богољуб Мaziћ

Универзитетска библиотека «Светозар Марковић»
Београд

COBISS конференција 2004: приказ сесије

ОБРАЗОВАЊЕ БИБЛИОТЕКАРА

Радови ове сесије обухватили су искуства у оквиру образовања библјотекара у систему COBISS, изазове образовања библјотекара, реорганизацију у високошколском образовању у области информационах наука – на примеру са Универзитета «Јосип Јурај Штросмајер» у Осјеку, као и савремене потребе у образовању библјотекара.

- integrated search via one single access point; main portal characteristic in order to distinguish it from library web pages;

- added services; access to resources with interlibrary loan or some other commercial service, use of online reference service for help in search, etc.

- integration capability with other portals; library portal should not be isolated but connected with other portals like university portal or with information services.

The XML language brought standards in syntax field but some unsolved problems of semantics remained. Next step in web development might be semantic web. Using well-defined notions of information it can make better mechanical processing of documents. Portals will be only one step on the road to semantic web environment where we would create better semantic connectivity and for users more advanced services.

Conclusions drawn from these lectures could be summed up in few sentences: library-information systems today should enable metadata retrieval, knowledge management, building of portals, virtual reference service, interlibrary loan, electronic publishing, OpenURL linking, etc. One should never lose the sight of the price of system development which makes sense only when the system serves the users needs.

Bogoljub Mazić

University Library "Svetozar Markovic"
Belgrade

COBISS Conference 2004: session review

EDUCATION OF LIBRARIANS

In the presentations on this session, were included experiences in the education of librarians in the COBISS system, challenges in the LIS education, reorganization of the high school LIS education – example from the University "Josip Juraj Strossmeier" in Osijek, as well as modern requirements for the education of librarians.

Марта Селјак из ИЗУМ-а је истакла да је образовање библиотекара за рад у систему COBISS започето чим је успостављен систем узајамне каталогизације, 1987. године. Заједно са развојем система и нових функција, уз пораст броја његових корисника од 1990. г., посебна пажња се поклања одговарајућој корисничкој документацији. У периоду од 1990-1993. г. су сви расположиви извори били усмерени на изради документације, а оспособљавање за узајамну каталогизацију у Словенији у потпуности је преузела Народна и универзитетна библиотека у Љубљани. Са образовањем ИЗУМ поново започиње 1994. г. са 11 различитих курсева, а већ следеће године је било 22 курса. Иначе број курсева се кретао између 23 и 29.

Десетогодишњи програм образовања се може груписати у 4 групе:

1. за узајамну каталогизацију
2. за коришћење локалних апликација
3. за тражење информација и претраживање различитих сервиса
4. за коришћење рачунских система и апликација.

Период од 1995-1997 г. карактерише интензивно укључивање библиотека у систем COBISS.SI, као и велики интерес за курс «Основе интернета».

Пораст образовне активности 2002 г. је проузрокован увођењем нормативне контроле у систем узајамне каталогизације.

Оспособљавање библиотекара за управљање рачунарским системима и апликацијама је било организовано у 2003 г.

Течај за оспособљавање библиотекара и корисника у претраживању информација у COBISS-у и другим сервисима «Употреба COBISS/OPAC-а», као и течајеви за учење на даљину су организовани 2004 г.

Новина је могућност преузимања записа из «World Cat», највеће светске базе података са описима монографских, серијских и вишетомих публикација (преко 17 милиона записа).

Развојем пројекта COBISS.Net, оспособљавање библиотекара је прерасло државне оквире Словеније.

Александра Вранеш и Гордана Стокић у раду «Изазови образовања библиотекара» разматрају односе теорије и праксе библиотекарства у настави, која представља вишестепено трагање за одговарајућим нивоом професионалног оспособљавања.

У оквиру Филолошког факултета отворен је Смер за библиотекарство као четворосеместрални програм интердисциплинарног карактера, на којем су се, током треће и четврте године студија, уз ре-

Marta Seljak from IZUM emphasized that the education of librarians for working in the COBISS system started immediately after the establishment of shared cataloguing system in 1987. Together with the development of the system and its new functions, with the increasing number of its users from 1990, special attention was paid to the adequate user documentation. In the period 1990-1993 all disposable resources were used for the production of documentation, and training for shared cataloguing took over the National and University Library in Ljubljana. IZUM restarted the training in 1994 with 11 different courses, and the following year there were 22 courses. The number of courses in the meantime varied between 23 and 29.

Ten-year programmes of training could be divided into four groups:

1. for shared cataloguing
2. for local application use
3. for information searching and use of different services
4. for use of computer systems and applications.

The period 1995-1997 is characterized by intensive inclusion of libraries in the COBISS.SI system, and a great interest in the course "Fundamentals of the Internet".

Educational activities increased in 2002 because of the establishment of normative control in the system of shared cataloguing.

Training of librarians for the maintenance of computer systems and applications was organized in 2003.

Course for librarians and users for information retrieval in COBISS and other services "Use of COBISS/OPAC", and courses for distance learning were organized in 2004.

There is also a new possibility to download records from World Cat, the biggest international database with cataloguing records for monographs, serials and collections (more than 17 million records).

With the establishment of the project COBISS.Net training of librarians went beyond the borders of Slovenia.

Aleksandra Vranes and Gordana Stokic in their presentation "Challenges in the LIS education" discussed the relationship of theory and practice of librarianship in education, being a key topic for the last few decades fore search of the appropriate level of professional education.

At the Faculty of Philology, the Group for librarians was established as a four-semester interdisciplinary programme which, in the third and fourth years of study, students had the opportunity

довну наставу на матичним групама, слушала предавања из области Библиотечког пословања, Организације библиотека, Система каталога, Библиографије и научних информација и Историје књиге и библиотека. Прва генерација студената библиотекарства и информатике уписала се на Филолошки факултет 1990. г.

Катедра за библиотекарство и информатику успела је да задржи интердисциплинарност на постдипломским и докторским студијама. До сада је преко 200 студената дипломирало и запослило се и та чињеница потврђује потребу друштва за школовањем овако профилисаних кадрова, као и научност, животност и флексибилност наставних планова и програма. Нарочито позитивна околност је да у иностранству, након нострификације дипломе, студенти Катедре за библиотекарство и информатику у Београду могу наставити постдипломске студије.

Током магистарских студија кандидат полаже Технику научног рада, Методологију истраживања у библиотекарству, Информатику и бира један од изборних предмета: Историју српских библиотека, Систем научних информација, Архивистику и Библиографију. Развијање нове образовне методологије подразумева могуће комбиновање наставних садржаја по потреби и вољи појединца. Већи број факултативних, често једносеместралних динамичних курсева, пружио би студентима неопходну разноликост и усаглашавање са личним интересовањима, а наставницима задовољство сарадње и инспиративног дијалога. Све то треба да води даљем развијању интелектуалне радозналости и моралне одговорности сваког учесника у овом процесу и евалуацији и нострификацији диплома у ширим оквирима.

Татјана Апарац-Јелушић у свом раду «Мобилност студената библиотекарства за време студија», изнела је искуства при обликовању нових програма и њихове реализације на примеру изучавања информацијских наука на универзитету «Јосип Јурај Штросмајер» у Осјеку.

По препоруци Болоњске декларације (1999) и низа других докумената, којима је предвиђено да се до краја 2010 год. изврше реформе на европским универзитетима, под називом «European Higher Education Area-EHEA». Катедра за библиотекарство на Филозофском факултету у Осјеку, уважавајући националне и културолошке посебности приликом стицања четворогодишњег академског образовања на подручју информацијских наука, донела је програм студија, на основу «Закона о научној деловању у високом образовању» 2003. год. Већ 2004. год. уследиле су примедбе и допуне на Закон, са којима је успостављена нова шема студирања на овом Универзитету. У припреми су нових законских и про-

to choose and to have courses in Library Work, Library Organization, Cataloguing System, Bibliography and Scientific Information and History of the Book and Libraries. The first generation of LIS students entered the Faculty of Philology in 1990.

The department kept the interdisciplinary programme at the postgraduate and doctoral level. Up to the present time, more than 200 students graduated and employed and the fact confirms society's requirement for education of that profile, as well as the quality, liveliness and flexibility of curricula. Especially positive is the fact that students from the LIS Department in Belgrade can, after validation of their diploma abroad, continue with postgraduate studies.

During postgraduate studies, the student has obligatory exams in Techniques of Scientific Work, Research Methodology in Librarianship, Information Science and one elective: History of Serbian Libraries, System of Scientific Information, Archives and Bibliography. Development of new educational methodology means also the possibility of combining different subjects according to personal needs and wishes. A greater number of non-compulsory, one-semester courses, would give students the necessary diversity and the possibility to harmonize with individual interests, and would give teachers the pleasure of cooperation and inspiring dialogue. All that should lead to further development of intellectual curiosity and moral responsibility of every partner in this process and in the process of evaluation and validation of diplomas in a wider context.

Tatjana Aparac-Jelusic in her presentation "Mobility of LIS students" talked about the experiences in forming new curricula and their realization on the example of information studies at the University "J.J. Strossmeier" in Osijek.

According to the recommendations of the Bologna Declaration (1999) and other documents it is planned that the reforms in European universities will be completed by the end of 2010 («European Higher Education Area-EHEA»). The LIS Department in the Faculty of Philosophy in Osijek, taking into account the national and cultural specificity for four-year academic studies in the field of information science, planned the curricula according to the "Law on scientific work in high school education" in 2003. In 2004 the law was changed with additions and corrections that established the new scheme of study in this University. The main point was the establishment of interdisciplinary studies, and the

верзитету. У припремању ових законских и програмских регулатива, основно полазиште је била интердисциплинарност студија, где је од посебног значаја било учешће саме Катедре за библиотекарство.

Нове стратегије у високошколском образовању представљају кључни покретач у развоју једног друштва. Постављени циљеви пред високошколско образовање су:

- повећање квалитета
- флексибилност и делотворност високог школства
- унапређење мобилности високообразованих младих људи
- структурално реформисање додипломских, дипломских и докторских студија.

Оваква врста помака у једном друштву условљава промене у библиотечко информационом одсецима која налазе нове матичне установе и нове партнере, осмишљавају и спроводе шире постављене курикулуме, јаче се повезују са индустријом, образовање усмеравају тако да студенте припреме како би били успешни предузетници а не само (државни) службеници.

Информацијски стручњаци су једна од битних спона у реализацији новог интегрисаног састава академског образовања, у организацији научно-истраживачког рада, као и у повезивању са привредом. Овакав начин организације високошколског образовања, омогућиће стварање савремених профила стручњака потребних за е-привреду, е-управу, е-учење и е-издаваштво. Повећава се хоризонтална и вертикална покретљивост студената у целокупном универзитетском простору, чиме се омогућава мобилност не само студентима већ и наставном особљу. Тиме се гарантује квалитет, могућност повећања, ширење видика, и перманентност учења. Све ово треба постићи на сопственом Универзитету, затим у земљи, па између земаља истог, односно сличног језичког подручја, размена искустава са суседима и у ширем окружењу.

Осјечки програм је прихватио идеју интердисциплинарности и модуларности програма који се студентима нуде на целом Универзитету и у партнерским установама.

Саопштење Мелите Амброжич о «Савременим потребама и изазовима у образовању библиотекара» обухватило је: библиотеке и промене у окружењу; промене у процесу образовања; перманентно образовање, образовање за информациону писменост за коју је потребна и нова парадигма библиотекарства; дилеме формалног образовања библиотекара; образовање библиотекара у Словенији.

LIS Department was especially important here.

New strategies in high school education are the key factor in the development of a society.

The goals in front of higher education are:

- increased quality
- flexibility and efficiency
- advancement of mobility of highly educated young people
- structural reforming of undergraduate, graduate and doctoral studies.

This kind of changes in a society cause the changes in LIS departments which find new main institutions and new partners, plan and realize curricula established more broadly, have better connections with industry, and educate students to be successful businessmen and not just (state) employees.

Information specialists are one of important links in realizing the new integrated academic education, organization of research and making connections with the economy. This kind of organization of high school education will make possible the education of modern profiles of professionals needed for e-economy, e-management, e-learning and e-publishing. Horizontal and vertical mobility of students in the whole range of the university is increasing, enabling mobility not just for students but also for teachers. That is the way to guarantee the quality, possibility of comparing, broadening of views and permanent learning. All that should be accomplished in the university, in the state, between states belonging to similar language regions, by the interchange of experiences with neighbouring countries and worldwide.

The programme from Osijek adopted the idea of interdisciplinary and modular studies, available for students at the whole University and in partner institutions.

Melita Ambrozic from NUK Ljubljana talked about "Modern needs and challenges in the education of librarians". The subtopics were: libraries and the changes in their environment; changes in the education process; lifelong learning; information literacy which asks for new paradigm in librarianship; dilemmas in formal LIS education; education of librarians in Slovenia: some problems and dilemmas.

Библиотеке у окружењу данашњице, прате друштвене, економске, политичке и технолошке промене. Брз развој информатичког друштва је условљен развојем информационе технологије у зависности од могућности приступа информацијама и њиховом коришћењу. Потреба за знањем и образовањем условљава и информациону писменост сваког појединца. Библиотеке су ту као места која пружају доступност информацијама и информационим изворима.

Библиотеке сутрашњице су дигиталне, динамичније, променљивије у окружењу конкуренције, већа је тржишна усмереност, јер информација има своју цену на свеопштем тржишту понуде и потражње. Промене у процесу образовања библиотекара као и корисника библиотека, условљене су напретком технологије.

Доживотно образовање представља концепт доживотне писмености, потреба за учењем и образовањем у сваком животном добу где класичан начин образовања не задовољава образовне потребе.

Колики је значај перманентног образовања запослених, показује чињеница да конкуренцију преживе само она предузећа која више од 98% својих запослених перманентно образују. Очување и наградња стеченог знања и спретности је једино могућа уз перманентно образовање. Библиотекари су ти који имају потребна знања из информационе писмености, од «information literacy» до «knowledge literacy», која уз одговарајуће програме рада преноси библиотекарима и корисницима библиотека.

Изазови које нуди е-околина и е-алати стране олакшавају образовање као и учешће у самом образовању. Виртуелне библиотеке омогућавају слободан приступ информационим изворима, информацијама доступним на даљину, порталима. Нове парадигме у библиотекарству представљају прелаз из аналогног у дигиталне оквире, где се од физичких носиоца информација - њихове набавке, обраде, чувања и коришћења, прелази ка самој информацији - садржајном носиоцу интелектуалног записа, заправо од управљања документом долази се до управљања информацијом и знањем.

На крају свог излагања М. Амброжич нас наводи да промислимо још једанпут која све знања, вештине, компетенције мора имати библиотекар: корисник мултимедија, посредник, помагач, произвођач метаподатака, комуникатор, тимски радник, учитељ, онај који вреднује, преговарач, руководиоца пројеката, иноватор, онај који набавља средства.

Вера Петровић
Универзитетска библиотека «Светозар Марковић»
Београд

Libraries in the modern environment follow social, economic, political and technological changes. Quick development of information society is caused with the development of IT and depends on the possibilities to access and use information. A need for knowledge and education makes the information literacy necessary for everybody. Libraries are the places that provide access to information and information resources.

Libraries of the future are digital, more dynamic, able to change in the concurrent surrounding, more market oriented because information has its price on the global market of offers and requests. Changes in the education of librarians and users are the result of the technological development.

Lifelong learning is a concept of lifelong literacy, need for learning and education in all ages, where the classical education system does not fulfil educational needs.

The importance of the ongoing education of employees can be presented by the fact that only the enterprises that permanently educate 98% of their staff survive on the market. Preservation and development of acquired knowledge and skills is possible only with permanent education. Librarians have the necessary knowledge in "information literacy" to "knowledge literacy", that through appropriate programmes transmit to other librarians and library users.

Challenges by e-environment and e-tools make the education and participation in educational process much easier. Virtual libraries provide free access to information resources, remote information, portals. New paradigms in librarianship are the transition from analogue to digital, where physical information carriers - its acquisition, cataloguing, keeping and using - are passing to information itself as a carrier of intellectual content record. From management of documents we are moving to information and knowledge management.

At the end of her presentation, M. Ambrozic led us to think once more what knowledge, skills, competences a librarian has to have: multimedia user; intermediary; enabler; metadata producer; communicator; team player; teacher; evaluator; negotiator; project manager; innovator; fundraiser.

Vera Petrović
University Library "Svetozar Markovic"
Belgrade